

• VII. ÉVFOLYAM •
1918

OKTÓBER
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
ELBEN.

ADULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRS-
SÁG ALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT.

AZ ÖN-ÉS KULTURBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL ESTERKÉSEN

ÉS DR. PATAI JÓZSEF

A „Mult és Jövő“ művészi képeslevelezőlapjai

50 darab különböző bibliai és zsidó tárgyú képeslap. A legelső magyar és külföldi művészek munkái. Régi metszetek, szentföldi tájképek, írók és művészek arcképei, kották stb. Az 50 képeslap ára 12 korona. A „Mult és Jövő“ előfizetőinek csak 6 korona és 80 fillér portó. Az ár előre küldendő be a kiadóhivatalhoz: Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
Dr. Hevesi Simon: Magyar Zsidó Irodalmi Alap	363	Jemeni lakodalmi ének. (Kotta)	387
Patai József: Fehér palástban. (Vers)	365	Eugen Höflich (Wien): Jemeni menyegző Jeruzsálemben	387
Lakatos László: Auerbach (1861)	366	A Jeruzsálemi egyetem	390
Gross Mór (Jeruzsálem): A jövőendő nemzedékért	367	ÚJ KÖNYVEK. (Rovatvezető: dr. Molnár Ernő.)	
Kiss Arnold: Avult gitár. (Vers)	368	Forbát Alfréd: A zsidó kérdés. — Logos und Pan. — Gáspárné Dávid Margit: Liselotte stb.	390
Sass Irén: Szelíd mese	369	TOLLHEGYRŐL. (Secundus)	
Barna Gábor: Idegen versek közt. (Vers)	372	Mit szólunk Mármárosszigetnek? — A krakói gimnáziumokban — Az osztrák püspökök	393
Simonyi Zoltán: Szociológia	372	KRÓNKA ÉS SZEMLE.	
Molnár Jenő: Miria. (Vers)	374	A „Remény“ már kéthetenként jelenik meg. — Mult és Jövő-est Salgótarjánban. — Kunos Ignác jubileuma stb.	393
Bolgár Mózes: Fábrián közvitéz jelenése	375	KÖZGAZDASÁG. — HIRDETÉSEK.	
Dr. Szabó Géza: Pozsonyi gettóképek	376		
Várnai Zseni: Tudom... (Vers)	377		
Rózsa Gizella: Perl néni	378		
Dr. Heller Bernát: Zrinyi és Kohelet	380		
Kőrös Mihály: Legenda a régi és az új bábeli toronyról. (Vers)	383		
Gilányi Mór: Ukrajnai legendák	383		
Bokor Izsó: Védjük a gyermeket!	386		

ILLUSZTRÁCIÓK:

Alexandre Cabanel: Sulamit. (Műmelléklet.)		Lénárd Imre: Részlet a Zuckermantliból a pozsonyi gettóban	376
Sir Edward Burne-Jones: Az ember teremtése	365	— — A „Császár-út“ a pozsonyi gettóban	377
Auerbach szobra Cannstadtban	367	— — A „Rokokó-ház“ a pozsonyi gettóban	377
Jeruzsálemi utcarészlet	368	— — Tanulmány	378
Eduard Armitage: Ábrahám látja Szodoma pusztulását	369	— — A gyümölcsárús	378
M. Mitrecey: A megvakított Sámson a malmot hajtja a gunyolódó filiszteusoknak	370	— — Önarckép	379
Leon Bonnat: Az ifjú Sámson	371	— — A pozsonyi zsinagóga	379
Wachtel: Jákob és Rachel a kútnál	372	— — A „Rokokó-ház“ a pozsonyi gettóban	380
Z. M. Strudwich: Énekek Éneke	373	A Chaszam Szofer sírja Pozsonyban	382
Lénárd Imre: A Pálffy-kert a pozsonyi gettó mögött	375	T. M. Rooke: Jefte leánya	383
— — A „Zsidó-lépcső“ a pozsonyi gettóban	375	Jessic Macgregov: Jefte és leánya	385
		Delacroix: Marokkói zsidó lakodalom	387
		A jeruzsálemi vakok intézetének házi zenekara	388
		E. H. Corbould: Jehu és Izebel	389
		W. Holman Hunt: A bűnbak	392

ALEXANDRE CABANEL : SULAMIT

A „Mult és Jövő” 1918 októberi műmelléklete

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS
KRITIKAI FOLYÓIRAT. AZ ORSZÁGOS MAGYAR IZR.
KÖZMÍVELŐDÉSI EGYESÜLET KULTÚRBIZOTTSÁGA
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

Megjelenik minden hó elsején. Szerkesztőség és kiadó-
hivatal: Budapest, VI. kerület, Podmaniczky-utca 6. szám.
Telefon: 146-92. Előfizetési ár egész évre: 40 korona.
Díszkiadásban 50 korona. Omiketagság külön 4 korona.

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF.

* VIII. ÉVFOLYAM, 1918 OKTÓBER.

DR. HEVESI SIMON: MAGYAR ZSIDÓ IRODALMI ALAP

Ez események alakulása beigazolta, aminek szükségességét évek óta hangoztatom. Akik különleges okokból ellene voltak, azok is megérttek az Ideához és változó formákban hangoztatják, hogy magyar zsidó hitéletünk ápolása a mi időnkben és a mi körülményeink között magyar-zsidó literatúrát, emelkedő irodalmi életet követel. Igazuk is van. Irodalom kell. Könyvek kellene. A vallási öntudatot tápláló olvasmány kell. Szellemi élet kell tespedés és poshadás helyett.

A könyvpiar hallatlan drágulása mellett eddigi szerény irodalmunk is elalél. Tehát új segítőforrásokat kell nyitnunk. Valláserkölcsi kultúránkat, zsidó eszmekörünket fönntartani és továbbvinni kötelességünknek tartjuk, tovább akarunk élni a zsidó vallási, erkölcsi és lelki életben, azt akarjuk, hogy gyermekeink, ifjúságunk és felekezetünk minden tagja abban megtalálja tulajdon erkölcsi értékét és méltóságát, emberi ideáljait, a zsidóság történelmiségét és jövőre-hivatottságát. Egyetlen és páratlan a maga nemében a mi vallási és erkölcsi gondolatrendszerünk, melynek világraszóló etikuma és Istenel való kapcsolata minden felekezetben fölbreszthette a becsvágyat a populus Izrael nevet megérdemelni. Egyetlen és páratlan a mi történetünk és régi irodalmunk, csodás változatoságával és fönséges egyhangúságával, ami folyton-folyvást ugyanazt variálja, éli és fejezi ki, ami a létben legmagasztosabb. Nem akarjuk, hogy ifjúságunknak és művelt közönségünknek hamis fogalma legyen a zsidóságról és az a hamis és csaló kép, mellyel a rágalom és ferdítés akarta ocsmánná és gyalázatossá tenni a zsidóságot, foglalja el a megértés és a tudás helyét. Azt akarjuk, hogy a zsidóság ismerete

és megértése tért hódítson a lelkekben és értékes jellemek teremtője legyen.

Templom és iskola fontos munkát végeznek, — de vannak a lelki életnek még egyéb univerzális propagatív eszközei. A zsidó tan életnemesítő szérumát szerte kell osztani. El kell vinni minden testvérünkhöz, a távolállókhoz is, mert a mi felekezetünk minden egyes tagját részessé kell tenni nagyjaink ideális, vallás-megszentelte, erkölcsiség-áthátotta életfölfogásában. A Könyvnek népe ennek ideális eszközét a könyvben találja meg. A hitoktatás már fiatal korban szárnyára bocsátja a tanulót, hamar véget ér; a templomban nem mindenki keresi és nem mindenki találja meg helyét. Az élet elfoglaltsága a dolgos embert ritkán engedi a tanítás forrásaihoz. A könyv, a folyamatos irodalom állandóan és minden időben ható erő, csak hozzáférhetővé kell tenni, csak kedvessé és vonzóvá kell tenni, csak gondoskodni kell, hogy legyen. A tanítás erejébe és varázsába vetett hittel, a tanítást akarom és tűzöm ki célul. Ha támadnak minket: én a legelőkelőbb védekezést választom, nem a politikai küzdelmet és lázongó, haragos beszédet, nem a tüzes visszavágást, hanem tanítom enyéimet. Ha csábítanak minket: én a lelki koncentráció eszközét megint csak a tanításban keresem. Most pedig támadnak is, csábítanak is bennünket. Ennyiben igazolja friss argumentumokkal az idők új alakulása az én régi tervem megvalósításának elodázhatatlanságát.

Támadnak, rágalmaznak, káromolnak minket; izgatják ellenünk a hangulatot. Igyekeznek fokozott erővel téríteni is a mieinket. Vannak, akik Kollonics-féle Magyarországot akarnak, amelyben nincs helye Mózes tanának, Izrael hitének. Fájdalom, a térítésnek és csábításnak

gyöngye lelkeknél van hatása is. Az antiszemitizmus üzletszerűleg jelentkezik és épp oly konjunkturális mohósággal akarja kihasználni a háborús helyzeteket és épp olyan bűnös és dekadens háborús tünet, mint a többi erkölcselenség, amit a háborús idők kavargása fölszínre vet. De ez az agyarkodó gyűlölet szintén alkalmas arra, hogy meghökkentse a gyöngébb lelkeket, arra készítve őket, hogy a gyűlölet elől megfussanak — a gyűlölők karjaiba.

A szellemi és lelki élet intenzív ápolása, ez a mi erősségünk; ez a mi koncentrációnk, mely megdacol a rosszakarat és kísértés viharával. Hűséget és erkölcsi romlatlanságot nevelni, embereket nevelni Izráel vallásának ideálja szerint, ez a legnagyobb és legszentebb föladatunk és ennél nagyobb szolgálatot nem tehetünk sem magyar hazánknak, sem zsidó hitfelekezetünknek. Ebben a munkában templomi tanítás és hitoktatás a direkt módszereket szolgáltatják; szellemi világ teremtése, irodalmi inspiráció, szellemi élet és lendület létrehozása lehet az indirekt módszer, mely az elsőhöz hozzájárul és hozzátartozik és melynek értékét és jelentőségét alábecsülni ki volna elég szűkelmájú és korlátozott? De a népszerű magyar zsidó-literaturának még a templomi életre is visszahatása lehet, a hitszónokokra is, és a vallástanárookra is, meg a közönségre is. Nem kell azt magyarázni, hogy a zsidó szellemi életben beálló pangás minden irányban csak káros hatású lehet. A műveltségnek és a kultúrának szűklátókörű megvetése volna, ha nem tudnánk megérteni, mit jelent egy magyar zsidó irodalmi alap. Nem koldus dolgot értek én ezalatt, amely teng-leng, hanem olyasmit, aminek ereje van és azért hatása van. Tekintélyes alapot kell összehoznunk. Nem azért, hogy harcias munkát végezzünk kifelé, hanem azért, hogy erősítő munkát végezzünk befelé, úgy, amint azt én gondolom. Látom, mások rengeteg áldozatokat tudnak hozni, harc és gyűlölet kedvéért; én ideális munkára kérek áldozatot.

Hitfelekezetünk legsajátlagosabb föladatát sem szabad tovább elhanyagolni. Minden tényezőnek hálával kell fogadnia azt a munkát, mely a hitfelekezet tagjaiban az öntudat megerősödését, a hithűség szilárdítását, az etikai értékek gyarapodását elősegíteni alkalmas. Ha nagyon el találnánk tekinteni ettől a főcéltől, akkor egyházunk szerény hajója idővel zátonyra kerülne. Hiába panaszkodnánk akkor, hogy a kicsiny hajót rosszul kormányozták. Talán akadnának akkor is emberek, akik azt mondanák: íme, a hajó zátonyon áll, hajtókereke kiemelkedett tulajdonképeni eleméből, és bármennyire forgatnánk akár saját testierőnk megfeszítésével is, a hajó nem mozdul, nem megy előre, mert kerekei nincsenek elemükben, hanem a pusztalevegőt vágják. Talán ha a folyó színvonal

emelkednék, szabaddá lehetne tenni a hajót. Bizony be kellene vezetni az apadó mederbe a Tóra vizeit, a Sinairól ömlő patakok árját, a próféták eszméit, a nagy gondolkodók érzületének zuhatagát, az írók és költők lelkének fölbuzgó forrásait, a történetünkön végigáramló érzületet, hogy a színvonal emelkedjék és az áradó közszellem hullámai emeljék és vigyék előre hitéletünk hajóját szabadon.

Tudományos téren a magyar zsidóság vezető szellemei kiválót alkottak és világhírré tettek szert, vezető szellemek gyanánt voltak elismerve a külföld előtt, műveik az univerzális tudomány közkinccseivé lettek. Ez irányban nem lehet panasz. De népszerű irodalomra van szükség, nem a szaktudósok számára, hanem a nagy közönségnek, nem a tudományos világforum számára, hanem itthon, híveinknek. Érzületet kell ápolni és teremteni; ápolni ahol megvan, teremteni, ahol még nincs. És ennek a népszerű irodalomnak formájában művészinak és vonzónak, hangjában előkelőnek és nemesnek kell lennie. Ezen a téren is vannak, akik érdemeket szereztek, de a munkát folytatni, biztosítani és fejleszteni kell.

Most itt az ideje az irodalmi alapot támogatni. Eddig is nem megvetendő eredményről számolhatunk be. De az alap még nem elég tekintélyes ahhoz, hogy szervezeti szabályzatát megalkothassuk és munkába foghassunk. Érje el hívó és kérő szavam mindazokat, akik a magyar zsidóság ügyei iránt érzékkel bírnak, jelentkezzenek önként adományaikkal és áldozataikkal, ne várják be a személyes felszólítást, ne tanúsítsák azt a közönbösséget és lelki tunyaságot, mely csak a közvetlen erkölcsi presszióknak enged, hanem mutassák meg, hogy meleg lelkesedés lakik bennük és igazán nemcsak egyéni életet élnek, hanem az összesség részeinek érzik és tudják magukat, hanem ismernek maguk fölött egy magasabb életet, melyhez hozzátartozunk és mely a nemzedékek mulandó léte fölött az örökkévalóságot jelenti, melyben Izrael élete halad.

Bontakozzék ki tiszteletreméltó arányokban a Magyar Zsidó Irodalmi Alap, tegyen tanuságot a magyar zsidóság kulturális érzékéről, legyen maradandó alkotásként jele annak, hogy megértettük az általános szükségletet és hogy e kivételes, különös és nehézjárású idők eseményei felbuzdulást váltottak ki bennünk, felbuzdulást és magunkraeszmélést. Nyissuk meg életerőnk forrásait, mert a létjogosultság magában nem elég, megkívánja az életerőt. Ha rosszakarat és gyűlölet ostromát érezzük, ha megejtő csábítás környékez: annál inkább! Hívó szavam ne legyen pusztában kiáltó hang, hanem találjon visszhangot mindenfelé és ezerszeres visszhang fejezze ki magyar zsidó véreink becsületes és komoly érzületét: *teremtsük meg és támogassuk a Magyar Zsidó Irodalmi Alapot!*

PATAI JÓZSEF: FEHÉR PALÁSTBAN

I.

Együtt bolyongtunk — két évezre tán —,
Együtt sírtunk a szentély udvarán.

Körülünk könnyeztek a romfalak
S én szomorúan átkaroltalak.

Rádborítottam főpapi palástom,
Hogy nászod napján szemed gyászt ne lásson.

Némán az oltárhoz vezettelek,
Körüle véres hősi tetemek.

Az oltár tüze hamvadóba volt,
Csak egy utolsó lángszem pislokolt.

S én megosztottam a szent tüzet veled,
S az örök lánggal eljegyeztelek.

II.

Felöltöm fehér főpapi palástom,
És megállok a templom udvarán:
Jövel, arám!

Hajszolva, űzve, vészben, viharokban,
Bolyongva, futva sok évezren át
Vártam reád.

A szent tüzet, mit egykor megosztottunk,
Az örök lángot szívem rejtekén
Hordoztam én.

S ezer veszélyben, porba, sárba sujtva,
Emésztő rontás nyügei alatt
Tisztán maradt.

Jövel, arám, jövel, már vár az oltár,
Hadd szálljon égre tündöklő imánk,
Két egybeomló tiszta ősi láng.

III.

... És eljön az idő,
Midőn lelkünk örökre összenő.

Mint hegyi tölgy két összeforrott ága
Tekintünk le a tavaszi világba.

Egy törzsből, egy rögből szívjuk a nedvet,
Egy sugár éltet, egy sugár melenget.

Egy fuvalomra rezdül meg a lombunk,
Együtt virulunk s együtt mosolygunk.

S ha jó az ősz s a levél szerteszállott,
Együtt álmodjuk a fehér hosszú álmot...

S várunk, várunk új rügyfakadásra,
Feltámadásra...

Sir Edward Burne-Jones: Az ember teremtése. — Die Schöpfung

LAKATOS LÁSZLÓ:
AUERBACH (1861)

A szakállas kis emberke most egyedül haladt az ösvényen, az erdőben, a nagylábú és esetlen fák között, a durva agyagos-tésztás földön, körülötte lombok, durván cakkozott levelek, mintha csak háziipari munka lett volna itt az egész természet. Munkája annak a szélestenyérű, széleskedélyű sváb népnek, amelyet ő annyira szeretett.

Hogyan is volt csak?... Most jött a vasuti állomástól. A vonat elvitte az orosz grófot, aki két hétig az ő vendége volt, az övé, Berthold Auerbaché. Igen, a fiatal gróf, akinek néhány elbeszélésével már olyan sikere volt, hogy maga a híres Turgenyev is megdicsérte és megirigyelte, most őt meglátogatta, őt, Auerbachot. Ez a csontospofájú, beesetmellű, hórihorgas orosz gróf — furcsa, érdekes, derék, mindenesetre nagyon derék ember volt — elhatározta, hogy szakít azzal, amit idáig csinált. Hitványnak, üresnek, céltalannak találta a művészetet, azt a művészetet, ami csak szórakoztatni tud és akar. A gróf tanítani akar, oktatni. A népnek és a népért dolgozni. Iskolákat akar építeni a maga pénzén, otthon Jasznaja-Poljanában és amit ír, a népnek akarja írni okulásra. A gróf sokáig gondolkozott ezeken a dolgokon, azután úgy érezte, hogy új élet vár rá, munka, hivatás. Tanítani akar és hogy taníthasson, tanulni Európába utazott. Brüsszelben Prouthont kereste, a gondolkozót és a forradalmárt, Londonban az orosz népszabadság számkivetett harcosát; Herzent. Kissingenben kezét fogott a nemzetek gyermekeinek nagy tanítómesterével, Fröbellel és sváb földre utazott csak azért, hogy vele lehessen együtt, Auerbachhal.

Tolsztoj, a kis feketeszakállas emberke házában lakott. Tizennégy napig kenyerét ette, a fedele alatt aludt. Sokat beszéltek együtt, sok mindenről, gyakran egész éjszakákon át. A népről beszéltek.

Miért éppen őt kereste fel ez a nyugtalan, csunya próféta, aki olyan messziről jött. Ő, hiszen megmondta neki. A híre után jött, a híre és a munkája után. Igen, mert mindenütt tudják, még ott a messzi és vad Kaukázusban is, ahol Tolsztoj először gondolkozott ezeken a dolgokon, még ott is tudják, hogy Auerbach ma a legelső népies író. A legnémetebb. És a legnépiesebb.

Igaz hát, hogy senki annyira mint ő nem ismeri a Fekete Erdő fáinak susogását. Senki úgy a kis sváb falvak lelkét. A földeket, a fákat és az embereket. A természetet és az embereket.

Mekkora út! A kis fekete manó ember — Juda törzséből való — csakugyan olyan már,

mint a thüringiai erdők és mesék manója. Meghódította a természetet, ahonnan idegen népek az ő atyáit száz és ezer évek óta számúzták piszkos kis külvárosokba, láncsal elzárt kis külvárosokba, kövek közé és pincékbe, sikátorokba és zúg bolthajtásokba, amelyek nem ismernek sem eget, sem vizet, sem fát. Idegen népek?... Ime ő mégis... Vagy hát nem a legnémetebb író ő? Ország-világ ezt tudja róla, ő maga is. Ő ez már nem a Heine útja. Ő nem folytatja a bacharachi rabbi könnyeit a Jordánba, de leborul a Duna — a német Duna! — bubogó forrása mellé. És érti, amit a csobogó víz beszél. Tud a német fák, a német füvek, a német erdők, a német virágok nyelvén. A német falvakén is. A hatalmas Schiller, aki pedig sváb vér volt, nem tudta volna így írni ezeket a sváb falusi történeteket, így, mint ő, otthonosan ennek a népnek széles, kedélyes tájszólásában és azzal a naivitással, ami csak a sváb paraszté.

Honnan tudta ő mindezt?... Hogyan lehetséges, hogy egy nemzedék, egyetlen egy nemzedék tette meg az utat a talmud egyházas héber nyelvtől, a mezők, az öreg parasztszobák, a kis füstös söntések, a kaszárnyák, az aratók és a szolgálók furcsa, gyermekes sváb nyelvűig. És mintha nem is tanulta volna. A véreben van, mint akármelyik parasztnak. A csontja magábaitta az ő szavaikat, az ő szokásaikat. Tanítvány volna igazság szerint, de a valóságban mester. Nemcsak a német írás, de a német szokás mestere, a sváb léleké, mozdulaté. Egész teste is lassankint hogy átváltozik, még a mozdulatai is. A kezével nagy paraszti kaszálómozgásokat csinál. Úgy is lép, olyan nehezen, sok mázsásan, mint a parasztlak szoktak, a fejét is előrelógatja becsületesen, kicsit bambán, mint azok, akikről az ő világhíres falusi történeteit írja. Sváb falusi történeteit.

A kis embernek melege lett ettől a sok gondolatától. Már kiért a rozsdás koradszi erdőből, az alkonyati országúton haladt, ahol vele szemben jöttek kékmándlis parasztlak, nagyképű, tenyeres-talpas, csizmás parasztleányok. Olyik köszöntötte is őt, annyi tisztelettel, mint a papot vagy a tanítót szokás. Az ő népe. Ő a betűtől és a gondolkodás örök hajszájától elkorcsosodott idegenek gyermeke egyszerű lett köztük és jámbor, mint ők. Ők pedig világhíresek benne. Így van. Benne, általa lettek világhíresek. Tolsztoj is így mondta. Nagyon melege lett. Levette kalapját. Tarkójába tűzött az alkonyi nap és ő szeretett volna leborulni és megcsókolni a földet, melynek rétegeiben gyökeret eresztett ő, a vándor mag, idegen országjárónak gyermeke. Gyökeret eresztett, mint a sváb tölgy vagy a nyáron édesvirágzású német hárs. Leült az árok szélére.

Fejét előrehajította. Gondolkozott. Úgy simán, falusian, gondolatok nélkül gondolkozott. Ő, ez

már nem atyáinak tépett, szaggatott gondolkozási módja volt, de lassú, egészséges, becsületes. Elégedett gondolatok egymásután peregtek, mint a Fekete Erdő homokórájának porszemei. Elégedettség! Magával és a világgal való megbékéltség. Széles fekete puha kalapja, mint valami köcsög lógott kezében.

...Most hirtelen a nyakához kellett kapnia. Darázs csípte volna. Darázs? Ilyen késő őszkor? ... Lehetetlen. Most még egy szúrás. És az ujjja, amivel a nyakához nyúlt, véres. Ha! Két éles kavics.

Fejét hátrakapja.

Mögötte két legény szalad.

— Zsidó! Zsidó! — kiáltják. — Hepp! Hepp! Zsidó!

És még egy harmadik kődarab is feléje röpül. A hátának volt célozva, de hogy hátrafordult, arcát éri, amely bőségesen vérezni kezd.

A két legény pedig szalad. Csizmájuk alatt nyekereg az őszi tarló. Nagykezű, szélesszájú, fehérgombos kékmándlís sváb parasztok. És röhögnek, azon a széles, tiszta, becsületes röhögő nevetésen, amelyet, mint az ő sváb népének kedves jellemzőjét, annyiszor megírt falusi történeteiben Berthold Auerbach.

Auerbach szobra Cannstadtban
Auerbach-Denkmal in Cannstadt

GROSS MÓR (JERUZSÁLEM): A JÖVENDŐ NEMZEDÉKÉRT

gy szervezet egészségtelen voltának a legmegbízhatóbb jele, ha az ép és érző részek sejtik az egészségtelen állapotot, megérik és orvoslás után néznek. És ez a betegség megérezése, ha esetleg valamivel később következnek is be, a keresett gyógyulás legelemibb előfeltétele. De ez csak abban az esetben áll, ha nem arra fogunk törekedni, hogy a már sorvadásban lévő, foszlásra és hullásra érett részeket mentsük meg, hanem mindenekelőtt odatörekszünk, hogy a betegségtől bár megfertőztetett, de még megmenthető állapotban levő részeket ápoljuk, éltetőszerekkel támogassuk és megmentjük az életnek, a fejlődésnek.

Az utóbbi időben ismét sok panaszszó esik az egyre szaporodó kitérések felől. Az orvoslás, a javulás szükségessége még érző zsidó szívekben, gondolkodó zsidó agyakban mindinkább gyökeret ver. De ha csak úgy akarunk segíteni a bajon, hogy a lelkésznél jelentkező kitérő kezébe az utolsó pillanatban nem is igen szerencsés beszédeknek szövegét nyomjuk, úgy ez a már haldokló beteg eredménytelen orvoslásával hasonlítható össze. Uraim! Ne annyira a kitérővel, hanem inkább az eltérővel törődjünk! Mert a kitérést az eltéréstől csak egy rozoga hidacska választja el, amely a legkisebb hullámcsapástól összerogy. Mi a kitért után kadist nem fogunk mondani, amint ottan sem fognak misét olvasni fogadtatására; ő a zsidóságnak jóval a kitérés formalitás megtörténte előtt elveszett.

Ha a kitérések szaporodását megakadályozni akarjuk, úgy mentsük meg az éveket, elsősorban ifjúságunkat, létünk zálogát és reményét.

Csak akkor és ottan, amikor és ahol szellemi vezetőink a zsidó nevelést megfelelően ápolták, virágzott a zsidó élet, ellenben ottan, ahol ezt elhanyagolták, következett a sorvadás, a bomlás, a megsemmisülés. Hová lett az egykori nagyjelentőségű olasz és francia zsidóság? A német zsidóság néhány évtized előtt ott tartott, hogy frázisokban gazdag prédikációkkal, ragyogó ornátussal, orgonakisérettel és az uralkodó egyház minden pompájával egy nagy közös tömegsírba temetessék, hogy az olasz és francia testvérek sorsát ossza, de néhány lelkes, önfeláldozó zsidó vezér, mint Hirsch, Hildesheimer, Lehmann jórészt megmentették, de hogyan? Nem a kitérőkhöz fordultak, hanem az ifjúsághoz, ki iskolával, ki iratokkal, és a siker nem maradt el. Egy új, művelt zsidóság támadt, amelyen ugyan sokan közülünk talán kritizálnivalót fognak találni, de el nem vitázható, hogy ez pozitív, megingathatatlan zsidó alapon áll és mindenesetre még fejlődésképes.

Én jól tudom, hogy ezeknek az alapigazságok-

nak elmondásával újat nem mondok; azt is tudom, hogy éppen a „Múlt és Jövő“ hasábjában sokat vitatott a zsidó oktatás és zsidó nevelés megjavításának szükségessége és lehetősége, tehát csak egy, talán új javaslat tételére akarok szorítkozni,

Ha nincs is kizárva, hogy lelkes és lelkesíteni értő tanító, aki tanítása világfelfogásával és gyakorlati életmódjával ellentétben nincsen, a mai-nál jobb tantervvel és jobb módszerrel a vallás-oktatásban aránylag valamivel jobb eredményeket érhetne el, más oldalról kizártnak tartom, hogy a heti kétórás hivatalos vallásoktatás a kívánt célhoz vezessen. És én azt hiszem, hogy erről az igazságról minden szakember megvan győződve. Technikai lehetetlenség, hogy a növendék heti két órán a zsidó tant, a zsidó történelmet, a zsidó irodalmat csak némileg is megismerhesse, annál kevésbé lehetséges, hogy e rövid idő alatt annyi zsidó táplálékot, zsidó útravalót szerezzen, amely kielégítő lenne egy hosszú útra, ahol minden minden: környezet, tevékenység, hivatás, szellemi táplálkozás, idő szelleme alig alkalmas arra, hogy zsidóságában erősítse és támogassa, hogy zsidó egyensúlyát el ne veszítse.

Itten utánpótlásra van égető szükség. Tudtommal egyetlen pesti úgynevezett Talmud-Tóra-intézet sem alkalmas arra, hogy a hiányt pó-

Gasse in Jerusalem

Jeruzsálemi utcarészlet

tolja, amit növendékeinek úgy kvalitatív mint kvantitatív hanyatlása is bizonyít. Az okok kutatása céltalan kezdés lenne. Modern betegségek modern gyógyeszközöket igényelnek. Azonkívül az iskolából kikerült ifjainkra, akik iparos vagy kereskedelmi pályát választanak, már pedig ezek a középosztályt, a zsidóság gerincét képezik, szintén kell gondolnunk. Ezeket sem szabad elhanyagolnunk.

Az én szerény nézetem szerint sokat segítené, hogyha egyelőre a fővárosban rendszeres zsidótárgyú népies előadásokat, kurzusokat, esti tanfolyamot rendeznének külön férfiak és külön nők részére. Ezeknek tananyagába veendő: zsidó történelem, különös figyelemmel az irodalomtörténetre, megfelelő szemelvények felhasználásával; biblia, az eredetiből fordítva, héber nyelvtannal egybekötve; rituálék megfelelő ismertetése; etika és apologétika; élő héber nyelv és újhéber irodalom. Ezek a kurzusok legyenek népszerűek, vonzóak és lelkesítőek. A legkiválóbb papok és tanárok működjenek közre. Az első kísérletet két, illetőleg négy tanfolyammal kell tenni, egy-egy kezdőknek és előrehaladottnak, férfi- és női nem részére. A tanfolyamok teljesen díjtalanok legyenek. A költségeket elsősorban a hitközség kell hogy fedezze, mert az legelsőrangúbb szent hivatása és kötelessége. A téli időszak beálltával a legalkalmasabb idő nyílik az első kísérlet megtételére, és erős meggyőződésem, hogy helyes szervezés és vezetés mellett, megfelelő tanerőkkel a siker nem fog elmaradni.

Magamnak is bő tapasztalataim vannak e téren, kiválóan a Szentföldről, és ezeknek alapján mondhatom, hogy a siker mindenütt a legvakmerőbb várakozásokat is felülmulta.

KISS ARNOLD: AVULT GITÁR

*Avult gitár — a húrok rongyra tépve —
Cafatban, porban fekszik eltemetve.
Öreg doromb jutott az útszemébe
Az ifjúsága lom közé temetve.*

*Az egykor édes dalok hova szálltak?
És merre röppent a sok merész álom?
Mikor még őszi bús szelek nem jártak?
És dér nem ült a hervadott virágon?*

*Fakó gitár! mért didereg a lelkem?
Ha sorsod látom ott az út porában.
Kopott sorodban tán a jövőt sejtem,
Mely ott leskődik esteli homályban?*

*Dalos szíveknek holtrafáradását —
Mikor a hárfák por közé kerülnek.
Közlgő árnyak borús híradását,
Mikor a vágyak sorra mind kihülnek...*

Eduard Armitage : Abraham sieht den Untergang Sodoms

Eduard Armitage : Ábrahám látja Szodoma pusztulását

SASS IRÉN: SZELÍD MESE

Cipóra nagy korszóját megmerítette a kútnál, azután körülnézett a hajnali mezőn. Csönd volt, mély nyugalmas, tiszta és átlátszó csönd, a virágok és a felhők nyugalma szétterült a fűszálak felett, melyeken elsímultak a juhok lábának nyomai. A madarak még éber és nesztelen álmukat aludták s a levegőnek olyan illata volt, hogy könny szökött a leány szemébe a nagy-nagy jóságtól, a nagy gyönyörűségtől, mellyel az illat a szívére feküdt. Az ég végtelen kék-arany köre messzire elnyúlt egy átláthatatlan, lágyfehér felhőfátyoltömegbe, s mintha együtt siettek volna, valamely ismeretlen cél felé szorosán összesímultak. Távol, magas, egyenes cédrusok álltak mozdulatlanul, mint a mező kemény katonái és nagylevelű pálmák pihentek puhán és lomposan. Cipóra szeme elé tette a kezét és a nap ismeretlen útját kutatta az ég keleti felén, a halvány rózsaszín csíkot, a gyöngéd és viruló utat, amelyen a diadalmas reggel fog megérkezni az eszméletlen mező fölé. Nagyokat, mélyeket szívott a szikrázó levegőből, a két karját kitérte s a gyöngéd szél kíváncsian bontogatta, lebegtette fehér ruháját. Szép fekete haja végigfeküdt a hátán, mint valami forró asszonyi palást s a kék szeme olyan volt, mint az ég messzi selyméből elorzott, két kicsiny, fényes foltocsk... Korszóját a vállára vette, de nem indult hazafelé, hanem

Szokhóba ment Hannához, Antigonosz feleségéhez. Szokhó nem esett messze, de Cipóra sietett, hogy napfelkelte előtt odaérhessen. Gyorsan ment Cipóra, mintha nem cipelt volna nehéz terhet magában, mintha a szíve nem lett volna csordultig tele és súlyos, mint egy borral telt tömlő...

Hannát az udvaron találta, amint éppen kenyeret dagasztott, míg Antigonosz reggelijét fogyasztotta a küszöbön.

A két nő szeretettel megölelte s megcsókolta egymást, azután Cipóra letette korszóját a földre.

— Vízet hoztam néked Hanna. Jól tettem? kérdezte a leány.

Hanna egy bögre friss tejet hozott.

— Jól tetted Cipóra. Örülök, hogy eljöttél...

A házból élénk gyereksírás hangzott ki s betöltötte a levegőt, mint valami szent, éles, zarnoki kis harangocsk... Hanna ijedten törülte meg kezét.

— A fiam sír Cipóra... nem dagasztanád be addig a kenyeremet, míg én megszoptatom?...

A leány fölugrott, fiatalon és fürgén, fölhajította köntösét s a teknő elé állott.

— Csak eredj békével Hanna s végezd nyugodtan a dolgod... én majd bedagasztom a kenyeret.

Szép fehér karjai voltak Cipórának s úgy táncoltak a fehér tésztában, mint valami erősszárú virágok, a feje pedig úgy mozgott, minden lendületre előre, mint egy szép, boglyos, fekete rózs... Antigonosz, hosszan elgondolkozva

nézte a dolgozó szép leányt, azután bement Hanna után a házba... Mire Cipóra elkészült a dagasztással, Hanna mosolygó gyermekét kihozta karján a napsütésre s a kapunál elbúcsúztak Antigonosztól, aki hálóját vállára vetve, indult a dolga után. Az utcáról még egyszer visszanézett a leányra, azután megállt és pajkosan visszaszólott:

— Hány éves vagy te Cipóra?

Az halkán, szelíden felelt:

— Tizenöt leszek újholdra...

— Szeretnél-e már férjhezmenni? — és nevetésbe fulladt az utolsó szó...

Cipóra mélyen szégyenkezve szónélkül továbbment, míg Antigonosz hangosan kacagott a tréfán és Hanna összeráncolt homlokkal haragosan integetett feléje...

Cipóra szeméből kibuggyantak a könnyek és sírva fordult Hannához.

— Az urad észrevett rajtam valamit...

Hanna vizsgálódva nézte barátnőjét.

— Mit vett volna észre? Jókedvű és szájas, mint minden férfi, ennyi az egész...

Cipóra megrázta a fejét.

— Óh, jó szeme van Antigonosznak... ő észrevette, hogy sápadt az arcom, hogy beesett a szemem és hogy nem dalolok, úgy mint máskor szoktam... te meg se láttad Hanna...

— Valami bajod van Cipóra — mondotta tettetett közönnyel...

— Magam sem tudom... Hanna... én egy idő óta nem tudok aludni... nyugtalan vagyok és szerencsétlenség érzem magam... Az élet oly szép és minden mégis annyira fáj... Talán te tudnád az okát?...

— Én nem tudhatom Cipóra, mi fáj neked...

— Hát akkor én honnét tudjam Hanna? Ki mondja meg nekem, hogy mi ez a szorítás a mellemben, mi ez a zúgás a fejemben s ez az örökös izgalom itt belül? Úgy érzem magamat, mintha összekötöztek volna, minden tagom fáj, szeretnék szabadulni, hosszan kinyújtózkodni s amellet ezer rém ijeszt és ezer csábító ösztökél, hogy vajjon mi lesz, mi lesz már, mi lesz már vajjon ezután Hanna?! Sohasem éreztél hasonlót, óh emlékezz vissza édes jó barátnóm,

M. Mitrecey : Samson

M. Mitrecey : A megvakított Sámson a malmot hajlja a gúnyolódó filiszteusoknak

Xeon Bonnat : Samson als Jüngling

Xeon Bonnat : Az ifjú Sámson

sohasem érezted még, hogy valami elindul innen bentről, a szivedből, elkezd fölfelé futni a torkodig, ott megszorul és úgy érzed, hogy majdnem megfulladsz, hogy mindjárt megfulladsz a forróságtól... Ilyenre nem emlékszel Hanna?...

Hanna elrejtette futó mosolyát.

— De egyszer éreztem... egyszer régen... A mezőn jártam, tavasszal, körülöttem friss és pompázó volt minden, mint jó magam s egyszer csak szembejött velem egy ismeretlen lovas... Ránéztem, ő én rám... csak egy pillanat volt, de én tizenöttestendő voltam és úgy éreztem, hogy felzúdult itt bennem minden, minden nyugalom, hogy elindult a szívem s szalad, szalad az ismeretlen után, akkor éreztem... én is...

Cipóra felindultan borult az asszony mellére.

— Én is, én is... egy katonát láttam a városban egyszer, délceg volt, csillogó és gögös... Elment mellettem és nem nézett rám, pedig én, óh de rábámultam és nem tehettem róla... mennem kellett... muszájt... utána mentem...

egészen a folyóig... lihegve és lázasan követtem, félve és esztelenül... azután láttam... hogy egy leány várta őt... és láttam, hogy megcsókolták egymást... a virágzó, fehér mandulafák alatt... és összeölelkezve továbbmentek... úgy fájt nekem Hanna... úgy fájt... és azóta...

Hanna most már nyíltan mosolygott. Megsimogatta a síró leány haját s egy szép érett gyümölcsöt adott a kezébe... Cipóra, mint egy szomorú gyermek, szipogva ült a küszöbön... mikor kinyílt az ajtó és egy délceg, viruló fekete legény lépett be rajta, az Antigonosz öccse... Hanna felé tartott.

— A bátyám hazaküldött, hogy hívatsz Hanna... pedig micsoda remek idő van künn... A víz, milyen zöld, mint az éretlen alma s mennyi hal... Teremtő Isten!... a két markommal is összefogdosnám őket... Virradat óta meg nem állottam és jó éhes vagyok...

Hanna odaszólt Cipóranak.

Wachtel: Jácob és Rachel a kútnál
Wachtel: Jakob und Rachel beim Brunnen

— Hozhatnál Perachjának egy bögre tejet...
Cipóra engedelmesen felállott.
Hanna a fiúhoz fordult.
— Szép lány? úgy-e szép?
A fiú bólintott.
— Szép. A barátnéd?...
— Igen — felelte Hanna és erősen a fiúra nézett. — Hajnalra vizet hozott nekem, most szeretném, ha te segítenél neki, vizet vinni haza is... szeretném, ha elkísérnéd.
Perachja elgondolkozott lehajtott fejjel és észre sem vette, hogy Cipóra alázatosan és szolgálatkészen megállott előtte a bögre tejjel...
Perachja elvette a bögrét, a lányra nézett és azt mondta Hannának:
— Én nem bánom, sógorasszony...
Hanna bólintott és elégedetten mosolygott s amikor a két fiatalember elindult egymás mellett, egymás szemébe nézve, mosolyogva, derűs elégedettséggel, szerényen és okosan, Hanna így szól magában:
— Így van ez jól — s dudolva ment a teknőhöz, hogy kiszakítsa a magasra megkelt, hófehér kenyértésztát.

BARNA GÁBOR: IDEGEN VERSEK KÖZT

Milyen szépen csengnek-bongnak itt a rimek!
De hiába járnék utána a hírnek!
Ennyi szint a szóba! Ennyi tarka képet!...
Dehogyan értem én ezt a mesterséget!
Mert ugyan mit ér, ha semmi más a versem:
Csak az én borongó, sírvafakadt lelkem?!...

SIMONYI ZOLTÁN: SZOCIOLÓGIA¹

szociológiát és a társadalomtudományt, melynek megalapítója Comte Ágost (1798—1857), a XIX. század legnagyobb francia bölcsésze volt, ma már minden kulturált országban művelik, azonban sajnos, éppen mi zsidók nem részesítjük jelentőségéhez mért figyelemben. Pedig a szociológia kedvező, értékes hatást gyakorol majd a zsidó tudományokra, a vallásos tudatra és hitfelekezeteink helyzetére egyaránt.

A zsidók régibb történetét jobban megérthetjük, ha a gyér, hiányos, homályos adatokat társadalomtudományi segédeszközökkel egészítjük ki és világítjuk meg; az újabb korszakok adatrengetegének és bonyolult viszonyainak útvesztőjéből szintén a szociológia vezethet ki bennünket a helyes útra.

Minthogy a szociológia többé-kevésbé szorosán összefügg a társadalmi erkölcsökkel, a vallással, a filozófiával (életfelfogás, világnézet), a szociológiai iskolázottság nagy szolgálatokat tehet a lelkes, élesszemű hitszónoknak is, ki nem elégszik meg a beszéd megszokott tartalmának halványoszürke elmondásával, hanem az életbe markol és felvilágosodott, korszerűen művelt hallgatóira zsidó szellemben kíván hatni. A közönyösségnek és kitérésnek többnyire társadalmi okai vannak, azért a hitszónoknak a társadalmi élet tipikus formáit, folyamatait, törvényeit is jól kell ismernie, hogy fején találhassa a szöveget.

Az asszimiláció kérdése például voltaképp a társadalomtudomány körébe tartozik, csak ott tárgyalható alaposan, onnan nyerhetünk útmutatást a kitérés elleni eredményes küzdelemre is.

Tanulságos meg érdekes Tarde szociológus utánzáselméletének látószögéből megfigyelni a különféle asszimilációs jelenségeket.

Az emberi méltóságot lesülyesztő alázatosság, mely az elnyomottság érzetéből eredt, épp úgy a társadalmi alkalmazkodás rosszul értelmeztségére vall, mint az olthatatlan, mohó feltűnési, ragyogási vágy, melyet a felcsigázott hiúság meg önzés táplál. A gettóbeli szomorú elzárkozottság után a tetszelgés verőfényén akarnak sütkérezni ezek. É röpke történeti vissza-

¹ Az oly fiatalon elhunyt kiváló pedagógus utolsó írása volt ez, amelyet éppen néhány nappal halála előtt küldött be a *Múlt és Jövő*nek. A cikkben felvetett eszme valóban megszívlelésre méltó és mint a zsidóságért hevülő nemes lélek testamentumát is olvasóink figyelmébe ajánljuk. A kérdés lényegére nézve különben utalunk arra, hogy *dr. Hevesi Simon* ismételtén felvetette a *Múlt és Jövő*ben az eszmét, hogy minden hitközségnek létesítenie kellene szociális ügyosztályt, amelyre nagy feladatok várnak. (Szerk.)

pillantáshoz hozzáfonódik, hogy a zsidóság tekintélyes része a jelenkorban tudományos és technikai téren tevékenykedik (mely működési terek voltaképi asszimilációs jellegűek). És mint-hogy az emberi tudat gondolatvilága egységes-ségre hajlik, nemcsak a foglalkozási, hanem a vallási képzetek is lassankint asszimilációs irányba terelődhetnek erős zsidó önérték ápolásának hiányában. Az áthasonítás (asszimilálás) nem történik mindig ily símán, alig észrevehetően. Néha a divatos, folyton változó koráramlatok és a vallásos meggyőződés, hit között éles feszültség támad, melyet az ember nem bír ki hosszabb ideig. Lelki vívódásában a zsidóság eszméit nem ismerve, a vallásosság csak mint szokások halvány emléke vagy mint (a legtöbbször) zilált hitközségi viszonyaink „hitéletének” vigasztalan képe él benne, azért könnyen megtántorodik az egyenetlen belső küzdelemben és a settenkedő hitetlenség kitárt karjaiba bukik. Rabbijaink ezt az elviselhetetlen kínzó feszültséget a zsidó világnézet szilárd alapján fogják feloldani és ezáltal a belső küzdelemtől zaklatott léleknek nyugalmát, a tudatnak egységességét visszaadni.

Izrael hajójárait az élet tengerén a társadalmi áramlatok és az antiszemitizmus hullámcsapásai befolyással vannak. A hajójáratok biztonsága növekednék, ha kormányosaink eme víztömegek eredetét, természetét, gyorsaságát, hőfokát tudományosan szociológiai szempontból is mérlegelnék.

Például ismeretes társadalmi jelenség, hogy a zsidóság a városokba tódul. E jelenség szociális következményeit (lakás-, egészség-, nevelésügyi, vallási, erkölcsi téren) eddig nem kutatták és nem állapították meg kimerítő részletességgel, ennél kevésbé volt lehetséges *tervszerű* eljárást követni a gyakorlatban, a mulasztások pótlásánál.

A „tudományos” antiszemitizmus elleni harcban nem elég, ha a rosszindulatú írók Bibliában, Talmudban való nevetséges tudatlanságát kiderítjük, hanem magát az úgynevezett „tudományos” alapot kell teljesen szétforgácsolnunk. A „tudományos” álarcú zsidógyűlölet leginkább a szociológiával iparkodik magát megtámasztani. Minthogy a szociológia fiatal tudománya még nem terebélyes fa, könnyen hajlíthatják és elferdíthetik és annál kényelmesebben, merészebben, mert a zsidó tudósok nem nagyon ápolják.

Szerény véleményem szerint a rabigába görnyesztett szociológiát meg kell szabadítanunk a tudomány nagyképű meghamisítóitól. Mert ha „tudományos” szociológia fejtegetéseiket nem roncsoljuk szét *magának a szociológiának* igazságaival, akkor hamis fejtegetéseik elismerőinek tűnünk fel, ami pedig *eszünkágában sincsen*.

Nem mondom, létesítsünk külön Magyar Izr.

Z. M. Strudwich : Énekek Éneke
Z. M. Strudwich : Das Hohelied

Társadalomtudományi Társaságot, de legalább akár az I. M. I. T., akár az O. M. I. K. E., akár a Magyar Zsidó Irodalmi Alap (vagy együtt) *alakítson külön szociológiai bizottságot*. Nagy feladatok várnak rá mind a zsidóság belső élet-erejének megóvása, fejlesztése, mind a külső támadások elleni védekezés tekintetében.

MOLNÁR JENŐ: MIRIA

Piros éjjelre hajnali fénynek
Kandi mosollyal hull le palástja.
Sugaras a tér, a templom, a bástya,
Kincsét a Homály ijedten elássa,
Talpon Jeruzsálem.
Piros éjjelnek fekete lánya,
Miria, Miria, már nyoszolyádra
Reggeli nap süt.

Ebred az asszony. Haja, a sátras,
Bő zuhatagban hull derekára,
Szemhéja rebben, ámde lezárja.
Nem, nem! Erre az éjszakára
Sohse virradjon.
Piros éjjelnek lángol a napja,
Mámor az ajka, szíve a rabja, —
Miria, ébredj.

Szemét behunyja, átsuhan arcán
A piros éjjel bűne, szerelme.
S mintha beszélne, mintha felelne,
Mintha csókolna, mintha ölelne
... Álom, ah, álom!
„Szép görög ifjú, megbabonáztál,
Soha ily átkos szerelmi láznál
Nem melegedtem.“

Átok, oh, átok!... Arcra borulva
Átkozza magát, az éjt, a kerítőt,
Átkozza a csókot, a bűnbemerítőt,
Átkozza a hajnalt, a titka-derítőt
S tépdesi selymét.
Gondol urára, büszke Trifonra,
Rómába' ki most szép álmait fonja
Hű feleségről.

Királyi követ, Trifon, csak aludj te,
Ne tudd, ne, mily iszonyú a gyalázat,
Ne tudd, ne, milyen szennyes a házad,
Ne tudd, hogy a főpap bosszúra lázad
S hívja az asszonyt.
Hívja már, hívja oltár elébe
— Futott a hírrel Miria cselédje —
... Istenítélet!

Miria sápad, hótete reszket,
Hívja a főpap, — istenítélet!
„Nyomorult csókok, nyomorult élet,
Engem kövezhet, engem becsmélnélhet
Nagy Jeruzsálem.
Itatnak vélem iszonyú mérget...
Ti bosszúálló, szívtelen férgek,
Megöltök engem.“

Rohan Cillához, hű testvérihez:
„Hivat a főpap. Végem, ah, végem...
Egy görög ifjút szerettem... régen...
Egyszer, csak egyszer... hidd el oh nékem,
Cilla, ne sujts le.
Hivat a főpap, megöl a méreg,
Mert bűnös vagyok, érted-e, érted?...
Cilla, ne vess meg.“

Teli a templom. Künn a leányok,
Jeruzsálemnek fehér leányi.
Nincs a bűnösnek itt egy parányi
Irgalom, ha nem tudja kiállni
A szörnyű próbát.
S nincs a bűnösnek szemernyi vétke,
Hogyha megállja... „Miria, lépj be!“ —
S Cilla jön íme.

Sűrű fátyollal fődve az arca,
Senkise tudja, hogy ez a *másik*.
Fejét lehajtva megy az oltárig,
Várja a főpap... Szívszorulásig
Néma a csend.
„Bűnös vagy-e?“ — kérdi. S hangzik a válasz
Csengőn, keményen: „Nem, csak a vád az!“
... Reszket a visszhang.

„Úgy? Jó! Akkor a billikomot vedd
S idd ki fenéig Miria bátran!“
Cilla szívében szent nyugovás van,
Veszi a kelyhet, kiissza bátran,
Issza fenéig.
Hangja se csuklik, szeme se rebben,
S még büszkébben, még nemesebben
Megy ki a térre.

Itt rózsákat szórnak elébe
Szűzi leányok s térdre borulnak.
„Miria! Miria!“ Szent asszonyuknak
Sokan a lába nyomára buknek
„Hozsánna néked!“
Megy diadallal, rózsáösvényen,
Szeplőtlen ajkát csókoló fényben
Megy haza Cilla.

S itt sikongva fut ki elébe
Miria... sír, kacag, esik nyakába
S megcsókolja... de tántorog lába,
Kékül az ajka... Az út porába
Bukik erőtlen.
Lecsókol egy csöpp, egy habnyi mérget...
Iszonyú próba, istenítélet,
Istenítélet!

BOLGÁR MÓZES: FÁBIÁN KÖZVITÉZ JELENÉSE¹

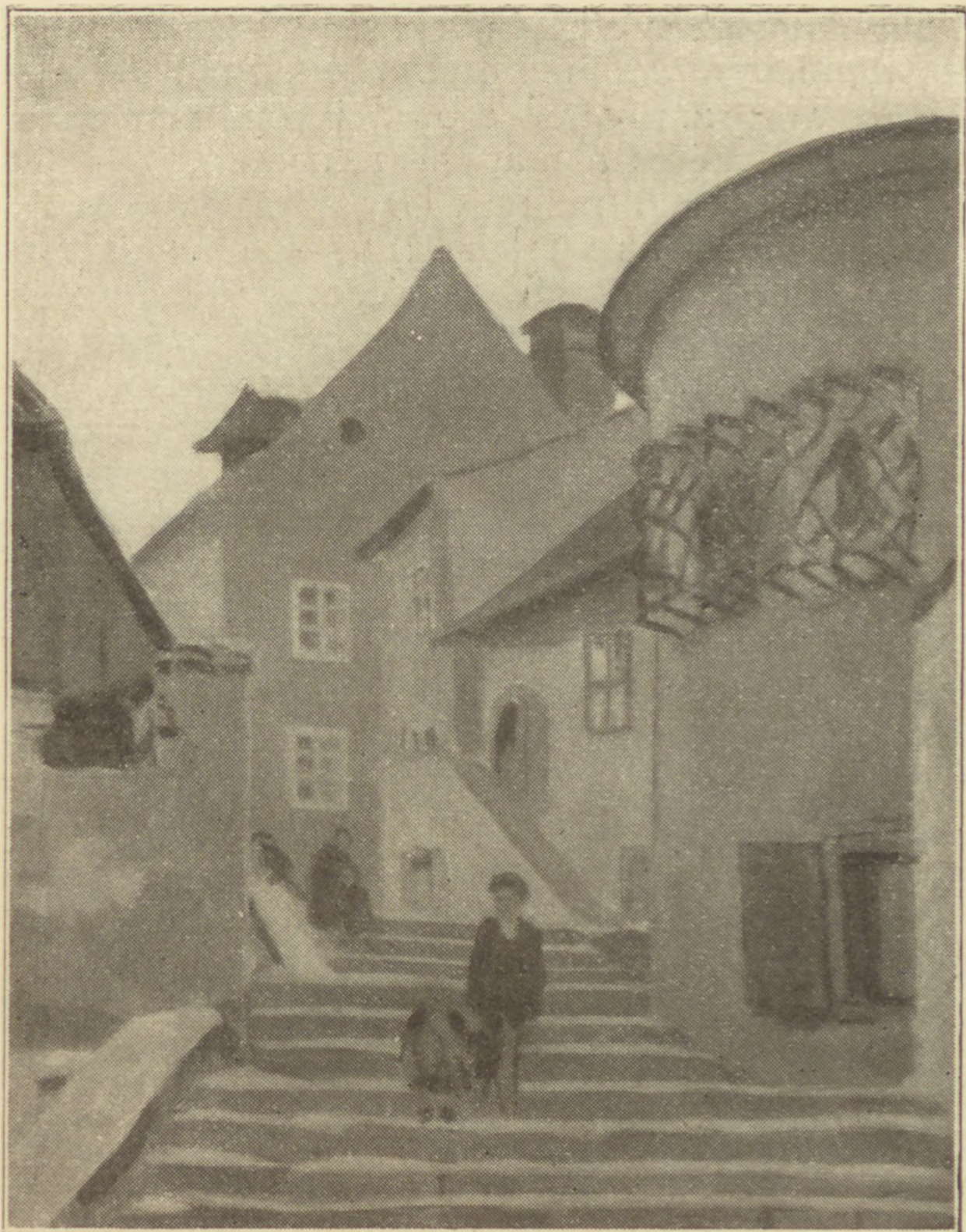
n Fábián közvitéz, Gedeon nazarénus fia, a kínos világvajadás szenvedő tanuja, az éjjel töltött puskával a mellemen aluvék el és csudálatos álmot láttam. A Paradicsom pálmái között ült vala az Úr zafirral ékes trónusán és százredős alabástromhomlokán méla merengés honolt. Angyalok, kérubok és szeráfok ezrei lábujjhegyen libegtek az Úr körül, az illatos kert bokrai között és csak ívelő kézlengetéssel és a pillák rebbentésével beszéltek egymással, nehogy elhessegezzék a gondolatok szállongó raját, melyek ott repkedtek az Úr ezüstharmatos fürtei felett, mint a galambok a templom tornyai körül. És íme az Úr csendesen megmozdul és odaszól a szolgálattelvő angyalnak:

— Nyisd ki fiam az ablakot, hadd tekintek le az ember világára.

¹ Ezt a tárcát a cs. és kir. 85. gye. kitűnő tábori újságából, a „Manilowá”-ból vesszük át, mely dr. Bolgár Mózes és dr. Görög Győző szerkesztésében jelenik meg. Ez az érdekes és mélyértelmű írás arról tesz tanuságot, hogy munkatársunk, kit a háború már oly régen kiragadott a régi atmoszférából, még az úgynevezett háborús témakörbe is be tudja vinni eredeti világfelfogását és érvényre juttatni bibliai klasszicizmustól átítatott stílusát. (Szerk.)

Lénárd Imre: A Pálffy-kert a pozsonyi gettó mögött
Emmerich Lénárd: Der Pálffy-Garten in Pressburg

Lénárd Imre: A „Zsidó-lépcső” a pozsonyi gettóban
Lénárd: Die „Juden’reppe” im Ghetto von Pressburg

Halk suhogás támadt e szóra; pillanat alatt kettépattantak a kristályos üvegtáblák szárnyai és az Úr kihajolt a virágos párkányra. Az angyalok sokasága jobbra körül sereglett és balján állott a sátán.

Ahogy az Úr és az angyalok serege lenézett a mélybe, tekintetük egy nagy tengerre esett, mely úgy csillámlott a reggeli napfényben, mint valami óriástükör színe. Csak nézik, nézik a sugarak játékát a síma felületen, mikor egy ifjú angyal az Úr elé lép és szól:

— Teremtő Uram, ki percenét alatt megszámlálsz a tenger miriád cseppjeit, mondd meg nekem, miért kezd hirtelen örvénylő hullámokba törni a végtelen, nyugodt víztömeg? Avagy talán Leviatánok viaskodnak ott a habok alatt?

Az Úr felemelé szemét és mosolyogva szólt:

— Nem őshalak tusája kavarta fel a reggeli álmát aluvó Adriát, hanem az én leggyengébb teremtményem fortélyos alkotása, a tengeralattjáró hajó. Íme látod, hogy sem pikkelyt a bőrre, sem úszóhártyát az oldalára nem adék az embernek és ő mégis a mélységek ura.

Az utolsó szó még az Úr szájában vala és egy ifjú kérub ismét kérdezi:

— Oh Uram, mi az a szárnyas állat, mely bűgva emelkedik a felhőfoszlányok között és zakatolva közeledik felénk? Mily madár légyen az, mely nagyobb a királyi sasnál?

— Az ember alkotása ez is — felel az Úr — és repülőgép a neve. Íme látod, sem tollat a testre, sem szárnyakat a bordái közé nem adék neki és ő mégis a magasságok ura.

Az utolsó szó még az Úr szájában vala és egy ifjú szeráf ismét kérdi:

— És amott távolabb, micsoda város az és micsoda szekerek robognak benne végig az utca közepén, zsibongó néptömeg sorfalai között? Mert nem látom, hogy akár lovak, akár igavonó rabszolgák volnának eléjük fogva.

— A város neve Sarajevo — mondá az Úr — és azok a rohanó alkalmatosságok bizony nem szorulnak sem az állat, sem az ember izomerejére, mert az anyagban lakozó őserő hajtja, mely alázatosan engedelmeskedik az ember elmés akaratának. Adassék tisztelet az ő nevének!

Az angyalok, kérubok, szeráfok felső szárnyaikkal betakarták arcukat és mélyen meghajoltak; imígy hódoltak szívükben az ember fiainak.

De ekkor dörmögő kacagás zavarta meg a hódoló csendet és a sátán merészen odaállt az Úr színe elé:

— Mely öreges áradozás, oh nagy jó Uram — incselkedék a gonosz. — Nem hiába idősb vagy magánál az Időnél, de úgy legelteted a szemed azon az embervakarcon, mint az öreg király pajzán unokáin. Be nagyra vagy vele, hogy a képedre teremtett törpe elcsent a rengeteg villámáramlatból egy szikrát és egy pernyét a háborgó Vezúvról! Pedig hiszen jól tudod, hogy te csak a holt anyagot adtad át, de a benne bujkáló eleven erő titkát én árultam el neki örökös romlására. És én mondom, szilaj és szeszélyes csikó az Erő; válogatott, keménymarkú lovas zablában tartja, de a hátára kapaszkodó vakmerő suhancot földhöz vágja, hogy kitörik a nyaka. Nézd csak amott az utcán azt a sápadt sihedert, úgy tartja a hóna alatt a vasgömbbe szorított erőt, mint a diák a játéklabdát. Büszke vagy rá, úgy-e?

Az Úr odafordította az arcát és abban a pillanatban a sápadt siheder odahajtotta a bombát az előfogat nélkül rohanó szekerek közé. Nagy dördülés szállt fel a földről az égbe, megremegtek a mennyek oszlopai. A sátán vad kacajba tört ki és mint valami óriásdevenér kivetette magát az ablakon és röptében ujjongó kárörömmel kiáltotta bele az űrbe: háború!

A kacagó mennydörgésre én is felriadék és a tábortűz világa mellett leírtam, amit szememmel láttam és fülemmel hallottam. Boldog, aki olvassa és érti e jelenés beszédeit, mert az Úr rejtélyes éji látásokban beszél az ő hívéhez.

Művészi kivitelű bekötési táblák a Mult és Jövő minden évfolyamához kaphatók a kiadóhivatalban. Ára portóval együtt 5 korona. A díszkiadáshoz 6 korona.

POZSONYI GETTÓKÉPEK

égi rézkarcok, ódon fametszetek és patinás olajképek őrzik számunkra a gettóból azt, ami külsejében mulandó, de belsejében örök művészi marad: a telített történeti levegőt, a mult ritmusának hullámzó skáláját és mindazt, ami melancholikus meghittség, szomorú szín és ünnepi hangulat. A gettó örök művészi téma. A bejáratot elzáró lánc lehullott, szabad az út ki- és befelé, a szűk utcákat vilányfény világítja meg és az alacsony ablakokba nagy ívlámpák csillognak be, de a művész szeme ma is alkonyi félhomályban mereng és visszavarázsolja a letűnt idők álmoképeit, visszaálmodja a néma falak közé a régi életet.

Lénárd Imre erős egyéniségét nem faji megindultság vezette a tőle idegen gettóba. A háború sodorta Pozsonyba, egy nyáron, talán éppen a Balaton mellől, ahol napsütötte mólók, színes vitorlák és sugárban csillogó evezők tartották fogva. Gauguini lelkét öntötte ott a vászonra és magába szíva a Balaton regés poézisét, az „Ifjú Művészek” (I. M. E.) forradalmi szakasz vezetője, a „magyar tenger” költője lett.

A Balaton és a gettó között szinte áthidalhatatlan távolság tátong. Lénárd Imrének a pozsonyi gettó is épp olyan mélyen markolt a szívébe. A tornyos zsinagóga magasba szökő szilhuettje, amint az apró házak mögül méltó-

Lénárd Imre: Részlet a Zuckermantliból a pozsonyi gettóban
Lénárd: Aus dem Ghetto von Pressburg

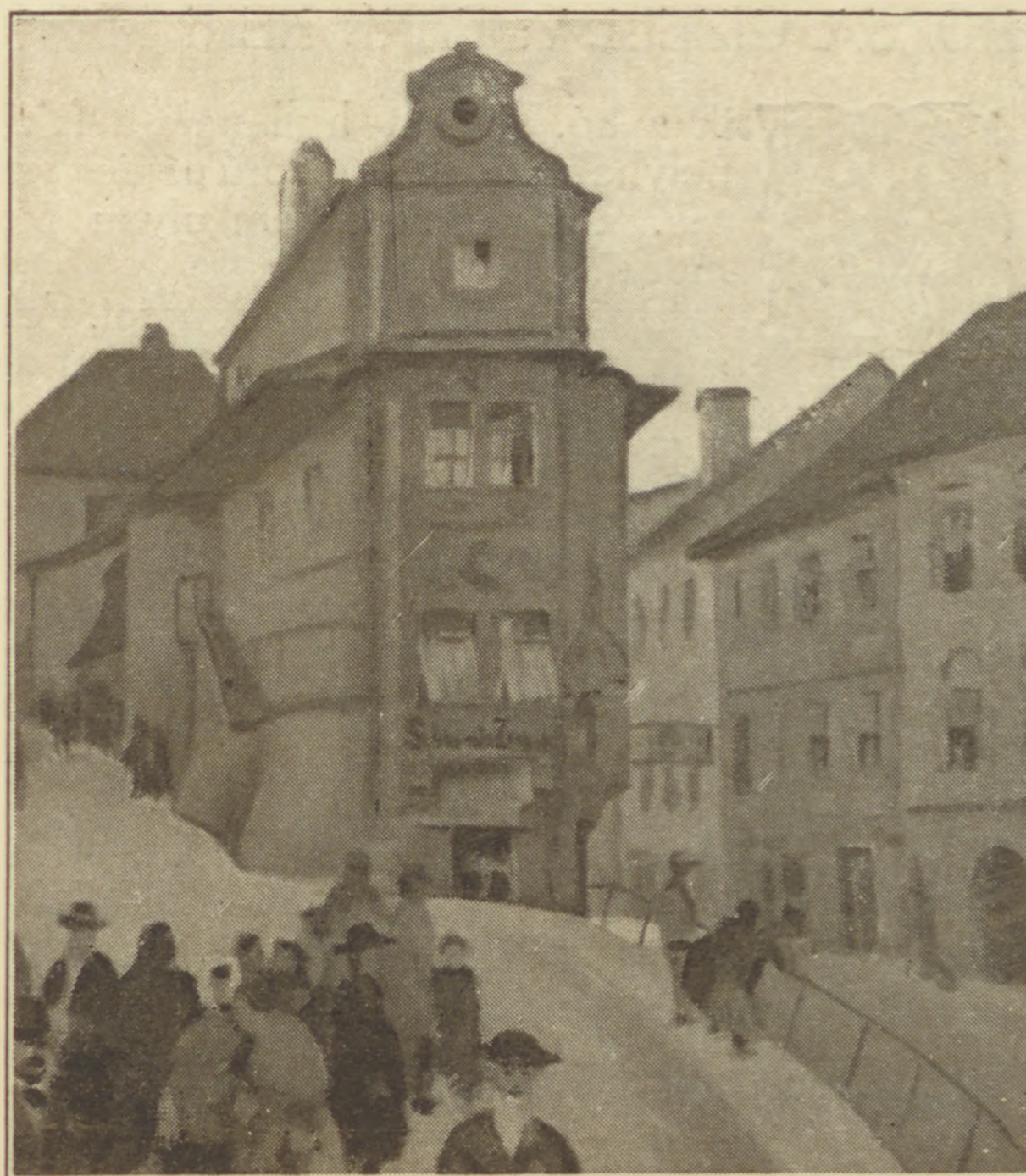
ságteljesen kiemelkedik, a karcsú „Rokokó-ház”, amely körül a régi utcák hullámszó vonaljai kanyarognak, tele narancssárga, olivzöld, tompított kék és angolvörös színre festett házakkal, az ódon „Zuckermandli” a régi zsidó-temető mellett, a tölcészerű zsidó-lépcső, amely csak éles ellentétül juttatja eszünkbe a római díszes spanyol-lépcsőt, a keletistilű várbástya a Császár-útról nézve, a nagy patrónustól fennmaradt Pálffy-kert, amelynek fényében és árnyékában a gettó gyermekei sütkéreznek — mind meg-elevenedve lépnek elénk Lénárd Imre mesteri vásznain, melyek a régmúlt idők levegőjét éreztetik velünk.

És ebben a levegőben járnak-kelnek a ma alakjai, vázlatosan, nagy vonalakban odavetve, mintha a művész érezte volna, hogy ezek az alakok és ez a miljö már eltávolodtak egymástól. A reneszansz, rokokó, barokk és még régebbi időkben emlékül merevedett házak közé, amelyekbe a városba tóduló mágnásvilág palotáit is beékelte a véletlen szeszélye, háromszögletes kucsma illenek a fejekre, lengő fekete selyemtalár a vállakra és ezüstkapsos imakönyv a hónok alá, amint lassú léptekkel a zsinagóga felé lejtnek.

Lénárd Imre legtöbbször üresen, figurális betétek nélkül festette a gettót, és legalább is vázlatossá tompítja a vásári lármát is. Néhány figurája azonban külön-külön gyönyörű. Az öreg, rezignáló gyümölcsárús, aki királyi kényelemben, hosszú pipával a szájában, trónol csábító por-

Lénárd Imre : A „Császár-út” a pozsonyi gettóban
Lénárd : Die „Kaiserstrasse” in Pressburg

Lénárd Imre : A „Rokokó-ház” a pozsonyi gettóban
Lénárd : Das „Rokokohaus” im Ghetto zu Pressburg

tékájának sötét bódéjában, míg kívülről a napfényben megvilágítva a vásárlók ragyogó színű tarka sokasága hódolja körül, valósággal vízió-szerűen hat és mint művészi kompozíció is elsőrangú.

Lénárd Imre pozsonyi gettóképei, amelyek közül néhányat az eredetiek színpompájának, sajnos, csak halvány sejtetésével mutathatunk be a „Múlt és Jövő” olvasóinak, a *Nemzeti Szalon*-ban vannak kiállítva, ha ugyan azóta nem ment át valamennyi magántulajdonba. Hiszen a kiállítás még szeptember 15-én nyílt meg és október első napjaiban már be is zárul.

(Dr. Szabó Géza.)

VÁRNAI ZSENI: TUDOM . . .

Tudom, hogy soha el nem mondhatom
És elvesz bennem minden hangtalan
És elvirágozik csöndben, magtalan,
Ami nagyot és szépet hordozok.

Pedig szívem ma él még és dobog,
De minden érzés fáj és oly nehéz
És ajkamon a szó olyan kevés
S a toll hegyéig oly messze az út . . .

Csak ami könnyű, játszi vagy hazug,
Gyors röpkeszárnyú szóra az talál,
A nagy érzés néma, mint a halál
És súlyos, mint a rög, mely ránkborul . . .

RÓZSA GIZELLA: PERL NÉNI

sik a hó, lassan hullanak a fehér pelyhek. Olyan szomorú péntek van ma. Vagy csak nekem olyan szomorú?

Elnézem ezt a sápadt arcot. Fekszik ágyán lehunyt szemekkel és alszik. Az ágy mellett két égő gyertya áll, tehát ez a fáradt, sokat szenvedett asszony halott, az ő álma már örök. Úgy eltudtam ezt az arcot nézni. A szomszédok jönnek, mennek, végre nem marad a halottnál senki, csak én. A gondolataim beszélnek hozzám, bocsánatot kérnek, feledje, hogy hazudtam, hisz az ő érdekében tettem. Hazudni bűn, de vannak esetek, mikor az igaz szó mondásával esünk bűnbe.

*

Hogy mióta ismerem Perl nénit, nem is tudnám megmondani. Ott lakott városkánk végén egy alacsony kis házban. Hozzánk gyakran be-

Lénárd: Studie

Lénárd Imre: Tanulmány

Lénárd: Der Obsthändler

Lénárd Imre: A gyümölcsárús

járt, mindig akadt egy kis fehérművarrás, foltozás, mi egyéb, mit nálánál senki jobban végezni nem tudott. Sohasem panaszkodott, — Istenem pedig mennyit küzdött. Arcán barázdákat vájt az élet, de ő sohasem mutatta ha valami fáj. Talán azért is szerette mindenki. Férje korán elhunyt s ő egyedül maradt kis fiával. Sokszor úgy csodálkoztam szelíd természetén. Milyen reménység tartja benne a lelket?

Egyszer meglátogattam. Ott ült a varrógép mellett, a szemén üveg és varrogatott. Kattogott a kis ócskaság, szalajtotta a habfehér vásznat: siess, gyorsan. Mosolygott, homlokán a sok ránc táncot járt, majd rámnézett s megállította a gépet. Jaj, kisasszonykám, nagyon, de nagyon örülök. Ismeri az én fiamat, a Herschlit? Nem? Nézze mit ír a lelkem. „Ne búsuljon anyácskám, ma-holnap leérettségizem s aztán állást kapok — mert úgy érzem, hogy kapok, — elviszem anyácskát egy szebb lakásba, nem fog kattogni egész nap a varrógép, pihenni fog az én jó anyám. Szombaton — mert ekkor nem dolgozom — előveszi anyácskám azt a kapcsos nagy fekete könyvet és olvasni fogja, miként akarta Ábrahám Ízsákot feláldozni, József életét Egyiptomban, én ölébe hajtom a fejem — mint egykor régen — és a maga kis Herschlije leszek megint”.

Nem tudtam tovább olvasni, torkomat fojtogatni kezdte a sírás s nem akartam könnyeimmel a jó Perl néni örömét elrontani.

Mennyit tudott fiáról beszélni! Hisz érte küz-

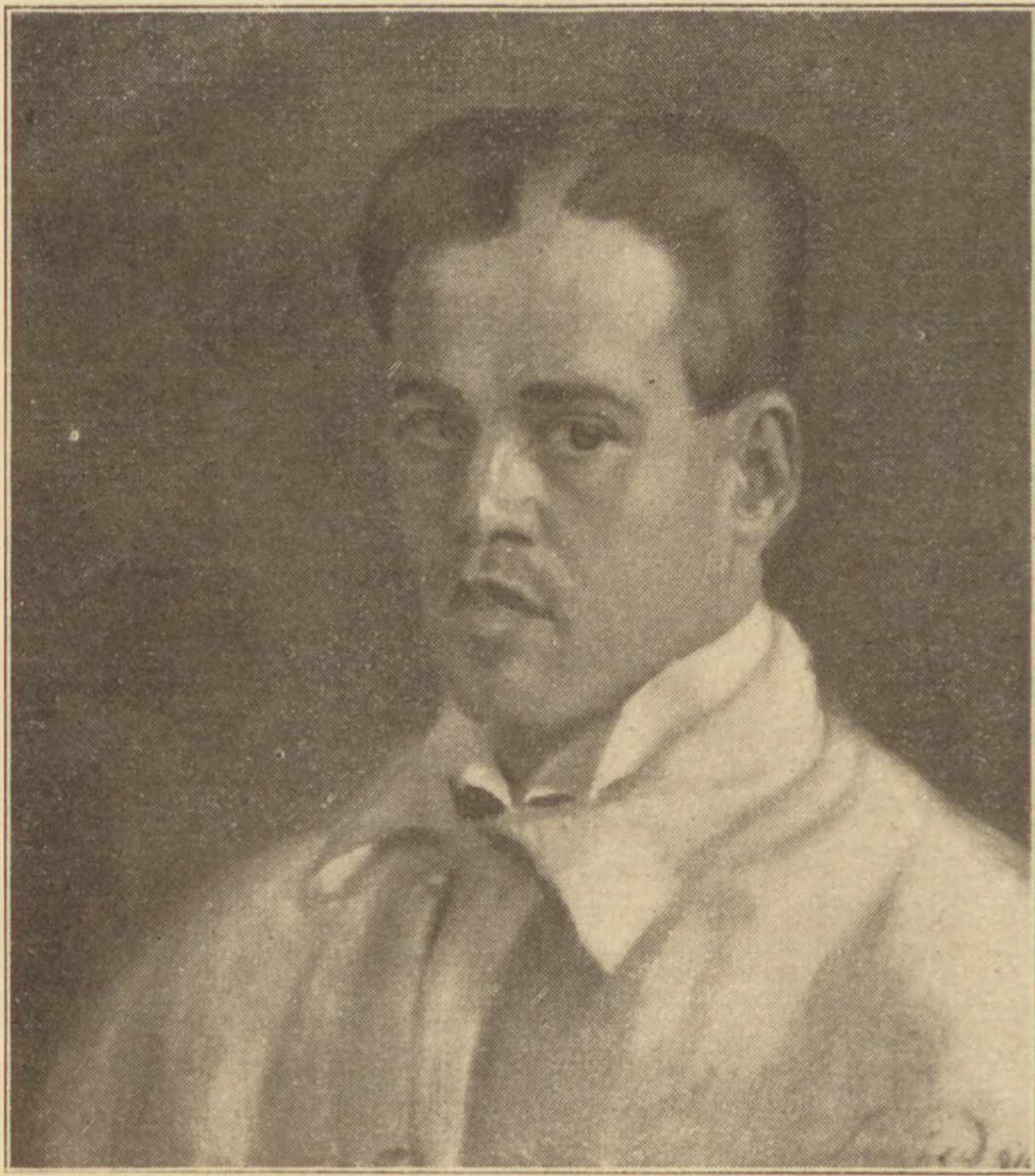
dött mindig. Vart folytonosan, pirosak azért lettek a szemei olyan korán, mert éjfélig kattozott a kis varrógép. Dolgozott folytonosan, mert iskoláztatni kellett Herschlijét. Neki a munka gyönyörűséget szerzett. Fantáziájában merészen váltakoztak a képek, melyeknek hőse mindig az ő fia volt. Látta mint egy nagy takarékos főkönyvelőjét, majd mint egy nagyon nagy úr titkárát stb. De szép idők is lesznek ezek. Ő, talán nem is érdemel a jó Istentől annyi jószágot. Nem... nem érdemel!

Teltek az évek. Perl néni álmai — ha nem is úgy, mint azokat élénk fantáziája megfestette — lassan valóra váltak. Szorgalmas hivatalnok volt Perl Herman és anyjának nem kellett már napestig varrnia. Milyen jó is a felettünk lakó Isten, az emberiség őrzője, Adonaj! Míg fia tanult, azok a vörösre dolgozott szemek még láttak, de mikor azokra már nem volt oly nagy szükség, teljesen meggyengültek.

Aztán jött a Haza és hívta a fiait.

Mindenkinek el kell mennie... s ment. A Perl néni fia is ment. Anyja csókja, hő áldása volt a kísérője.

Jöttek aztán a rózsaszínű lapok. Vigaszt hoztak minden házba. Gyakran egy-egy ilyen lappal zsebében beosont kis szobámba Perl néni. Kisasszonykám, ha lenne szíves elolvasni, a kedves írta s az én szemeim olyan gyengék. Hogy ragyogott arca a boldogságtól. Míg én olvastam, kisímult arcán a sok ránc, barázda, mosolygott. Mindenik lap oly kedvesen volt írva. Mennyi rajongás! Soha egy szó sem veszedelemről,

Lénárd : Selbstportrait

Lénárd Imre : Őnarckép

Lénárd Imre : A pozsonyi zsinagóga
Lénárd : Die Synagoge in Pressburg

pedig ki tudja hányszor járta meg a halál ösvényét és aztán onnan visszatérve... mosolyogva levelet írt az édesanyjának.

Egyszer aztán elmaradoztak a lapok. Egyszer sokára hozott a posta levelet. Egy százados írta, hogy Perl Herman Sokolownál hősi halált halt. Úgy küzdött mint egy hős. Egy gyilkos golyó szíven találta. Utolsó gondolatja az édesanyja volt. Itt küldik az anyjának fia „vitéségi érmét”.

Visszafojtott lélekzettel olvastam a levelet, néhány percig nem tudtam szóhoz jutni. Aztán egy gondolat villant meg az agyamban. És elkezdtem hangosan olvasni a levelet olyan tartalommal, mint ahogyan a rózsaszínű lapokból már betéve tudtam. Azt mondtam, hogy az érmét fia küldte, őrizze meg jól, míg ő visszajön. Míg ő visszajön? Tudtam, hogy a sápadtarcú, villogószemű ifjú nem jön már soha vissza s mégis azt mondtam. Hazudtam... Ránéztem arra a töpörödött anyókára s nem tudtam, nem bírtam neki megmondani a valót.

De az anyai szívet nem olyan könnyű megcsalni. Perl néni arcán a sok ránc nem mosolygott, mint máskor. Az arca most szomorú maradt, szeméből két könnycsepp hullott le fia vitéségi érmére.

Ereje mindinkább fogyott, ágynak dőlt. Gyakran ültem ágya mellett s olvasgattam neki azokat a tábori lapokat, melyeket a szegény halott a háború első heteiben írt, de a szegény beteg nem vidult fel.

Lénárd Imre: A „Rokokó-ház” a pozsonyi gettóban
Lénárd: Das „Rokokohaus” in Pressburg

Kisasszonykám — szolt szokott beszédmodorában — én már nem soká' bírom. Irjon a fiamnak, mondja ne sírasson a lelkem, úgy vágyom már pihenni. Imádkozzon értem egy Kadischt. Ó, én azt meg fogom érezni odafönt.

*

Nincs mellette senki, csak én egyedül. Most már szabad sírnom. Siratom ezt a szegény zsidó asszonyt. Mi volt az ő élete? Küzdés, szenvedés s egy kis reménység. Felemelem fejét, odahelyezem feje alá fia vitézségi érmét. Nézem ezt a szelíd arcot és bocsánatot kérek tőle, hogy ámítottam. És a sok ránc az arcán mintha kisímult volna. Lelke már odafönt a szép mennyországban már bizonytalán találkozott a fiával és most a találkozáson örül.

Esik a hó sűrűn szitálva. Ásnak a temetőben új sírt, egy halottal több, egy élővel kevesebb. Ki ügyelne most erre, bő aratása van most a halálnak.

A „MULT ÉS JÖVŐ” KÉPESLEVELEZŐLAPJAI

50 különböző zsidótárgyú művészi lap
:: Ára 6 korona. Portó 80 fillér ::

DR. HELLER BERNÁT: ZRINYI ÉS KOHELET

Herenczi Zoltán abban az előadásában, amelyet Zrinyi Miklós jelmondatának szentelt,¹ a költőnek valósággal világnézetét vázolta s annak elemeit vizsgálta, irodalmi forrásait nyomozta. Kimutatta, hogy az ebben a vezérigében rejlő gondolat mennyire áthatotta Zrinyinek költészetét és gondolkodását. Érezte ezt egyébként már Arany is, amidőn megállapítja: „A szerencse forgandó volta versben, mint prózában, kedvenc tárgya Zrinyink elmélkedésinek, jelszava is: „sors bona, nihil aliud”. Ebben a jelszóban a sokszor mellőzött, méltatlanul megbántott államférfiúnak és hadvezetőnek szenvedélyes epedezése tör ki: jó szerencsét áhít; önmagát, erejét, értékét, nagyráhatottságát érzi, csak jó szerencse kell neki még, semmi más. Semmilyen világnézeti kérdés nem foglalkoztatta, nem izgatta annyira, mint e Szerencse problémája. A világrend, a Gondviselés, az isteni igazságszolgáltatás titkát kereste benne. Zrinyi Miklós nem hajlott teológiai finomkodásokra, de mélyen vallásos érzését ugyanaz a tépelődés nyugtalanította, mint Szent Írásunk prófétáit, zsoltárait, elmélkedőit. Már Jeremiás próféta tépelődött: igazságosabb vagy, Örökkévaló, semmint pörre szállnék veled, mégis jogot kérdek tőled: miért jár sikerrel a gonoszok útja, miért boldogulnak a hűtlenkedők mind? (Jer. XII, 1.) A zsoltáriró nem egyszer küzd maga ellen, hogy a szerencsés bűnösöket ne irigyelje (P. a 37. és a 73. zsoltárban). Jób könyve pedig egyenest a jámborok szenvedéseinek megvitatására irányul. Akkor is, azóta is a vallásos, az erkölcsös érzés semmiért sem küzd oly hatalmasan, mint azért, hogy Isten igazságát, a theodicaeát megértse. Zrinyi is küzdött ezért a megértésért. Ő a kérdést a maga különleges helyzetéből sajátosan, úgyszólván katonásan veti föl: miért kedvez a szerencse az egyik hadvezérnek s miért kerüli a másikat? Hunyadi János, Skander bég, Hunyadi Mátyás megszolgált a hadi szerencséjét, ellenben Hannibal minden igyekezete és nagysága ellenére vereséget szenved. Nagy Sándornak még vétkeit és meggondolatlanságait is jóvá tette a szerencse; Julius Caesar akkor is győz, amikor hazája ellen indul istentelen harcra; Attila, Timur-Lenk, mint pusztító mennykő száguld át a földön, viszont II. Endre épp abban a küzdelmében jár legrosszabbul, amelyet Isten nevében a szent földön, a szent földért folytat; a török sokszor diadalmaskodik a keresztény seregeken. Az egyiket szolgálja, a másikat cserben hagyja a szerencse. Mi hát ez a szerencse?

¹ A Magyar Tudományos Akadémia I. osztályának 1918. évi június hó 3-iki ülésén.

Zrinyi elhatárolja az érdemtől, az igyekezettől, a rátermettségtől. Mélyíti és vallásosítja a fogalmát: a szerencse az maga az Isten, nem pogány bálvány, hanem az Isten kegye, amellyel tudni kell élni.

Ferenczi Zoltán kutatván Zrinyi fölfogásának eredetét, a fordulatok és a példák nyomán Plutarchos-hoz jutott el. A klasszikus irodalom mellett, úgy hiszi Ferenczi, közvetve még közrehatott Szent Ágoston tanítása a charizmáról: hogy az érdem önmaga nem elegendő az üdvözüléshez, kell hozzá az Isten kegye. (Ez a gondolat, feléledve a jansenizmusban, lépten-nyomon jelentkezik Pascal-nál.)

Amde Zrinyi Miklós eszméjének megfelelője sokkal közelebb is található: a Szent Írásban, Koheletnek, a Prédikátornak könyvében. Hogy pedig itt Zrinyi Miklós is észrevette, az iránt nem hagy kétségben: a szerencséről való fölfogásának alkotó elemeit semmelyik idézetében nem találjuk oly teljesen együtt, mint világnézletének következő lendületes kifejtésében (a Centuriák végén): „Láttam a nap alatt, hogy nem a gyorsaké a futás, nem a hősöké a háború, nem is a bölcské a kenyér, sem a belátóké a gazdagság, sem a megértőké a kegy, mert sors és eset éri mindnyájukat; az ember nem is tudja az idejét, mint a halak, amelyeket gonosz hálóba fognak, mint a madarak, amelyeknek tört vetettek, úgy kerülnek törbe az ember fiai a balsors idején, amikor hirtelen reájuk zúdul (Koh. IX, 11, 12). Zrinyi ehhez a (nála latinul idézett) bibliai részlethez hozzáteszi: „Ihon az emberi bölcsesség, ihon az értelem, ihon mit kell magamnak vallanom, hogy ez az én összedett munkám nem egyéb, hanem bolondság. Adjunk regulákat a hadakozásnak, értsük a vitézséget, légyen oly bátor szívünk, mint az orozzlánnak, de mindezekkel együtt megtébolít az Mindenható; az az eszköz által, kit mi Szerencsének hívunk megtébolít, akit akar, minden okosságával és értelmével és még felvisz másokat, akiknek nincs egyéb fejekben bolondságnál. Ez az ő megfoghatatlan providenciája, akit Fátumnak mondanak emberek. Azért jó egyedül a vitéz és vitéz seregeknek Istene: ha ő nem fog haragudni mireánk, ad fejünknek értelmet, szíveinknek bátorságot és dolgaink folyásának szerencsét.“ (Centuriák 49.)

Más helyütt (Discursusok II) Zrinyi a politikusok hasonlóan látszó tanítását tárgyalja, amely szerint „az igen okosak nem nyerhetnek nagy szerencsét“, mert mindig az értelmet követve, nem mernek nagyot kockáztatni s így nem is nyerhetnek nagyot. Zrinyi evvel szemben az értelemnek jogát, erejét vitatja, de teljesen vallja Kohelet oktatását, hogy az ügyeseknek ügyessége, vitézeknek vitézsége, a bölcsenek bölcsessége fölött ott áll döntőleg a Szerencse, az Isten.

A maga gondolatainak, tépelődéseinek hullámzását, küzdelmét érezhette meg Zrinyi a Prédikátor könyvében. Kohelet visszásnak látja, hogy a jámborokat oly sors éri, mely megilletné a bűnösöket, bűnösöket olyan, amelyet a jámborok szolgáltak meg (VIII, 14), ugyanegy sors éri a jót, a rosszat, a tisztát, a tisztátalant (IX, 2). De hasonlóan mint a zsoltár, Kohelet is megnyugszik: tudom, hogy jó dolga lesz az Istent félőnek s nem lehet jó dolga a gonosznak, nem maradhat fönn, elmúlik, mint az árnyék (VIII, 12, 13). Zrinyi hasonlóan hányódott. Ámbár látja az istenteleneknek sikerét, Nagy Sándor, Julius Caesar, Attila, Timur-Lenk szerencsését, fölismeri ebben is Isten világintéző rendjét s megőrzi bizalmát: „Az ő igazságának törvénye az, hogy a jó cselekedetek, kiket ez világon tettek, meg legyenek fizetve ugyanez világon, szintén miként viszont azoknak, akik rosszul cselekesznek“. (Discursusok.)

A Szerencséről vallott fölfogásának Zrinyi abban látja gyakorlati következtetését, hogy a szerencse kegyét, a szerencseadta alkalmat jókor meg kell ragadni. Felfogásának ezt az elemét is megtalálta Zrinyi Koheletben, ahol a harmadik fejezet részletesen vitatja, hogy mindennek megvan a maga ideje. Zrinyi hivatkozik is reá, a hadvezetőhöz intézett tanácsaiban (54., ill. 28. aforizma). A vezérnek nemcsak az a hivatása, hogy harcoljon, neki más tudásra is van szüksége. Melyik ez a magasabbrendű tudomány? „Azt mondja a bölcs: omnia tempus habent“, az időkhöz, az okkaziókhöz kell magát alkalmaztatni.“

Megfigyelésre méltó, mennyire keze ügyében van Zrinyinek a Prédikátor könyve. Költői művei, hadtudományi munkái, levelei sokszorosán bizonyosságot tesznek róla, hogy Zrinyi gondolkodását áthatotta a Szentírás. De, úgy látszik, Kohelet iránt sajátos vonzalommal viseltetett. Kiinduló és visszatérő gondolatja a vanitatum vanitasról Zrinyinek is mintegy refrénjévé válik. Némelyek abban bíznak — fejt ki Zrinyi — hogy a török önként is beéri eddigi hódításával. „Hivságnak hívsága ez a gondolat.“ (Áfium.) Amikor azok ellen fordul, akik azt vitatják, hogy rosszak fölött könnyebb uralkodni, mint jók fölött, keserűen végzi: „többet tudnék mondani, ha használna. Sed et hoc vanitas est“. (Mátyás király életéről.) Hibáztatja a saját korát, amely törvényt törvényre halmoz. „Ő hiúságoknak hiúsága! törvényszabással, articulások írásával megtölteni nemcsak a könyveket, de majd már bibliothékákat is“ (Mátyás király...).

Sőt talán a Szigeti veszedelemben is fölcsendül a vanitatum vanitas visszhangja, amikor Szigetvár hőse ekkép búcsúzik fiától:

Én már éltem eleget, láttam gonoszt s jót,
Már meg is úntam heábanvalóságot (V, 80.).

Mintha Koheletet hallanók: „Láttam mindent,

ami a nap alatt történik, s íme hiábavalóság és levegőhajhászás" (I, 14).

Manapság a vanitatum vanitas mellett alig van kelendőbb idézet a Prédikátorból, mint az, hogy nincs semmi új a nap alatt (Koh. I, 9). Ismeretes az a szélteben elterjedt tévedés, amely ezt a koheleti mondást R. Akibának tulajdonítja, mert Gutzkownak Uriel Acostájában nem ugyan R. Akiba, de Ben Akiba idézi. Zrinyit megragadta ennek a bibliai versnek az ereje. Bécsből visszatérve egyik levelében azt írja: „a bölcs király mondásaként jobban körülnézvén, mi új sem tűnt föl ama nap alatt“. Zrinyi a Szent Írás szavaiból mély értelmű, nem egyszer gyakorlati következtetést szeret vonni a saját kora föladataira. Koheletből azt a tanulságot meríti, hogy a hadvezetőnek tudnia kell, olvasnia kell, mi történik az ő idejében s mi történt azelőtt, mert ami volt, az lesz: „soha immár oly dolog nem történhetik, hogy máskor oly dolog nem történt volna. Nihil novum sub sole, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est; iam enim praecessit in seculis quae fuerunt ante nos, ezt mondja Salamon. Mindenkör és mindenkor így léssen.“ (23. aforizma.)

De Zrinyinek nemcsak a közkeletű bibliai idézetek állanak rendelkezésére. Az esküszegő V. László bűnhődésében ő Kohelet (VIII, 13) ítéletének megvalósulását látja: nem lehet jó dolga a gonosznak; aki Istent nem féli, nem maradhat fönn, el kell múlnia mint az árnyéknak. Valósággal mesterileg alkalmazza Zrinyi a cseh fogságból egyenest a trónra lépő Mátyásra Kohelet (IV, 14) homályos célzását, a Vulgata változata szerint: a börtönből, láncok közül uralomra jut. (Mátyás király életéről.)

A Montecuccolinak válaszoló latin vitairatában is megszólaltatja Zrinyi a Prédikátor lemondó tanítását: sem a bölcsnek, sem a balgának emlékezete nem marad meg örökre. (Koh. II, 16; Hadtörténelmi Közlemények 1890. III, 439.)

Talán még Zrinyi stílusán is megérzik Kohelet hatása. Nézzük ezt a hasonlatát: „De valamint lehetetlen a szeleknek fújását a tenger háborúságára meggátolni, így lehetetlen a fejedelmek tanácsátul az olyan rossz elméjű tanácslókat eltiltani.“ (Mátyás...) Mennyire kedveli, kitetszik abból, hogy változtatja: „valamint lehetetlen a szeleknek útját meggátolni, hogy ne jöjjenek a tenger szünére, így lehetetlen az fejedelmek tanácsinak... ellentállani“. (Discursusok). A hasonlat alapja koheleti: „embernek nincs hatalma a szél fölött, hogy elzárja a szelet“ (Koh. VIII, 4.)

Föltünhetnék, hogy Zrinyi Miklóst, a kötelességtudásnak századokra ragyogó példáját, az energizmus világnézetének hőstét épp Kohelet vonzotta annyira, Szent Írásunk könyvei közül az egyedüli, amely az élet élvezetét, a hedonizmust hirdeti. Ezt egybe vethetnők avval az

ugyancsak meglepő történelmi jelentőséggel, hogy a megdőlő római köztársaság fönnmaradásáért küzdő nemzedék az epikureizmus tanaihoz vonzódott. Ámde Zrinyi szigorúan válogat Kohelet tartalmában. Soha egy szóval sem pedzi a Prédikátornak ismétlődő tanácsát: mivel a világ rendje szomorú, élvezzük az életet, amennyire módunk és az Isten megengedi. Zrinyit Koheletben nem a hedonizmus, hanem a hedonizmussal járó pesszimizmus vonzotta.

Zrinyi egyébként világszemléletének sötét színeit nem könyvből vette, sem Plutarchosból, sem Koheletből. Keserőséggel őt az élet töltötte el, saját egyéni sorsa s még inkább nemzetének veszedelme. Csordultig telve evvel a keserőséggel, ínyére valónak találta Kohelet fanyar bölcsességét. Szerencsétlennek vallotta azt, aki nem a maga géniuszának megfelelő korban vagy aki nemzete sülyedésének idejében él. Ezt a szerencsétlenséget nála senki mélyebben nem érezte. De azért a történelmi Gondviselés igazságából mégis kijutott neki az a „sors bona“, amelyre az ő nagy lelke oly epedezve vágyott. Mert ő, fölfogásának mélységében, a szerencsének kedvezését kettőben látta: az értékben és a hírnévben. (Discursusok). Már pedig értéke ma, a történelem távlatából, még magasabbnak tűnik föl, mint saját korában, hírneve pedig diadalmasan állotta a századok próbáját:

Az tündöklő hírnév,
Mely dicsőségre rév.
Az mindenkor megmarad.

A Chaszam Szofer sirja Pozsonyban. (Óbudai Freudinger Fülöp felvétele
Grabmal der Chaszam Szofer in Pressburg)

KÖRÖS MIHÁLY: LEGENDA A RÉGI ÉS AZ ÚJ BÁBELI TORONYRÓL¹

Özönvíz zúgó árján bárka reng,
— Megírva ez van a vén bibliába! —
S Noé apánk hogy aztán révbe ért,
Az embereknek nőttön nőtt a száma.
Egy volt a nép s a nyelvük is csak egy,
S egy volt a cél, amely felé haladtak;
Vonzotta, csalta őket ég felé
Rejtelmes titka fönny a nagy magasnak.

S épült dacosan, büszkén a torony,
Hívén, hogy onnan fel istenhez érnek . . .
De szólt az Úr haraggal: „Vakmerők,
A földön ott lenn kúszhat csak a féreg!”
S a gögös alkotmány inogni kezd,
Eget bitorló nép a mélybe szédül . . .
S megzavará az Úr a nyelvüket,
S a föld színén elszórta őket végül.

Azóta hajh, fordult a nagy világ,
Évezredek születtek s újra multak;
Lendült erő, művészet, tudomány,
S a nemzetek sóvár-móhon tanultak.
Népek közt már nem akadály a nyelv,
A haladásban nincs se gát, se mérték . . .
S emelkedett a pompás új torony,
S az égi boltot szinte már elérték.

Előre szökkent fel a frank, a britt,
Serény kezükben megizzott a szerszám;
S egyszerre látják, hogy maguk mögött
Irammal törtet fölfelé a germán.
Nyomukban mind a többi nemzetek,
Egy cél felé tülekszik valamennyi . . .
S mégis hiú vágy űzi, hajtja mind:
Ott fenn a célnál legelsőnek lenni.

S irigység, féltékenység, gyűlölet,
A nemzetek lelkét megmételtyezte;
S bőszen, vadul egymásra rontanak,
Kik egyesültek békén szeretetbe!
Mit összehordott hangyaszorgalom,
Amit a lángész alkotott, teremtett,
Évszázadok munkája porba hull,
És önmagát tiporja mind a nemzet.

S mint Márius Karthagó romjain,
Én most Új-Bábel romjain kesergek;
Oh, borzalom! a romhalom alól,
Siráma kél elárvult gyermekeknek.
Velőkig hat bús özvegyek, anyák
Kiáltozása, jajveszékelése . . .
S tovább folyik a gyilkos pusztulás
S a fürtelemnek nincsen vége mégse.

Oh jaj, ez a mi szörnyű végzetünk!
Ha lelkünk égi régiókba szárnyal,
Véges valónk megint le földre hűz
S alábukunk tört ikaruszi szárnyal.
De elvonul a véres fürgeteg,
S a béke napja majd letűz az égről . . .
S törhetlenül lelkemben él a hit:
A Bábel tornya mégis csak felépül.

¹ Szerzőnek sajtó alatt levő verskötetéből.

Küldesse a **Mult és Jövőt** a harctéren levő hozzátartozójának. Tudassa velünk tábori postai címét és pontosan küldjük neki.

GILÁNYI MÓR: UKRAJNAI LEGENDÁK¹

A DNYEPERI MOCSARAK

tt, ahol a dnyepermelléki mocsarak egészségtelenné teszik a vidéket, egykor szép község virágzott. Lakószai nagyrészt ukrain parasztféle zsidók voltak.

Egyszer egy koldus ment át a falu utcáján. Sorra kéregette az összes házakat,

¹ E legendákat Gilányi Mór a fogolytáborokban gyűjtötte, ukrain zsidó foglyok között.

T. M. Rooke: Jeltachs Tochter

T. M. Rooke: Jefte leánya

de sehol se adtak neki semmit. Mindenütt elküldték.

A falu végén a koldus megállott. Egy pillanatra elmerült önmagában, imádkozott. Majd összeszedte magát, arcán kemény vonás jelent meg és újra kezdte a koldulást. Mindjárt az első háznál kidobással feleltek alázatos kérésére.

— Három nap múlva — mondá vadul villogó szemekkel — forrás tör elő udvarodon és akkor majd megnyílik a szemed...

A paraszt csak nevetett rá. Minden házból elmondta fenyegetését és eltűnt a faluból.

És három nap múlva felbuggyant a földből minden ház udvarán egy forrás. A források folyton nőttek, míg elborították az egész falut.

Ma az egész egy gőzölgő mocsár.

Sokszor szürke köd fekszik nádasába. Időnkint meggyulad és kísérteties fényt vet a nagy, sötét éjszakában.

A nikolajeni rabbi mondá:

„A bűnös falu lakóinak lelkei vergődnek a hideg láp kék lángjaiban...”

EGY MÁRTIRNŐ

A Tevorowi Parnes házában folyt a garázdálkodás, midőn egyik kozák észrevette, hogy egy leány el akar menekülni a házból. Üldözőbe vette, elérte és megkötözte. Ott fetrengett előtte a leány lihegve, fuldokolva és ő gyönyörködött benne kéjjel. Szemeláttára ölte meg szüleit, a házat kirabolta és most meg akarták kínozni. De egyik pásztor közbelépett és nem engedte. Azt mondta, oly szép, hogy vezérük szeretője is lehet.

Erre a szerencsétlen leányt elvitték a vezérhez.

Estére, mikor már a vezér sátrából mindenki eltávozott, a vezér egyedül maradt szegény áldozatával.

Beszélni kezdett neki szép szavakat, kincsekről, nagy gazdagságról és finom selymekről, ha teljesíti kérését, sohse bánja meg, oly jó dolga lesz.

De a leányka meg se hallgatta. Mikor már látta, hogy így nem jut eredményhez, erőszakhoz folyamodott.

Az erősebbik bátorságából a gyengébb is crőt merít. A leány is bátorságot vett magának és dulakodni kezdett, kiragadta a kardot a vezér övéből és saját fegyverével akarta őt megölni, de a vezér kicsavarta ezt gyenge kezeiből. Ekkor a leány felkapta az asztalon álló szárnyas fáklyatartót és rádobta a férfira. Egész öltözetén előmlött az olaj és mint élő fáklya lángolni kezdett. Ezalatt a leány felszakította a sátor vásznát és megmenekült. A temetőbe szaladt, ott leroskadt eszméletlenül szülei sírjára. Rövidre rá megtalálták ott a zsidók élet és halál közt vergődve.

— Én már teljesítettem kötelességemet. Megöltem Chmiel vezért, mondá elhaló hangon és meghalt.

Sírva temették el a fiatal kis áldozatot, ki oly korán halt mártirhalált. Még mai nap is bőjtölnek a Chmiel-rémnap gyászos emlékére.

KINEK NYAKÁN NEM FOGOTT A KARD

Jakab Askenazi fiatal házas volt, mikor Chmiel pásztorvezér hordái pusztítani kezdték a zsidókat. Vérés útjában, melynek enyészete járt nyomában, egész Podolia, Wohlinia, Litvánián át Ukrajna zsidósága szenvedett a legtöbbit. Némely hitközségben egyetlen élő sem hagyta. Mikor a pásztorok elfogták Jakab Askenazit, megparancsolták neki, hogy térdeljen le, mondja el utolsó imáját, mert leszeli karddal a fejét.

A szegény áldozat úgy tett, ahogy neki megparancsolták. A bőszt Chmiel felemelte kardját, a gyilkos szerszám fénye csillogott és a szegény Jakab úgy remegett, hogy szinte kirepült belőle az élet. De Chmiel hirtelen másképp gondolta meg a dolgot. Megsajnálta a fiatal, fekete-fürtös, szép fiatal embert és a halálos vágás helyett csak érintette hátát és bőszt rámordult: Kelj fel kutya és lódulj!

Többen látták ezt a jelenetet távolról és halálfélelmökben azt hitték, hogy Chmiel levágta a fiatal Askenazi fejét.

Így aztán, mikor a halottnak hitt visszatért, mint csodát mesélték, hogy a nyakán nem fogott a kard...

IMÁDKOZÓ HOLTAK

Zorach, az öreg tóráíró nyugtalanul feküdt helyén. Jomkipur éjjel volt. Nagyon szeretett volna imádkozni egész éjjelen át, mint szokta fiatal korában. Most megöszült, elaggott. Örült, hogy ereje van bőjtöléshez.

Hirtelen fehér világosság támadt szobájában.

Kinézett. Ablakából a temetőbe lehetett látni. Onnan jött a nagy fehérség.

Minden sír előtt egy fényes, fehér alak állott és imádkozott. Fejük fölött, mintha gyertyaláng égett volna.

Zorach remegve nézte egy pillanatra. Kiosont a ház elé, hogy meghallgassa imájukat.

Szavakat nem hallott, csak egy halk zümmögő melódiát. Oly csendes volt, mint az arany-szárnyú pille zöngése. A Kol-Nidre csendes, lázas dallama...

Leborult a földre. És az agg Zorach vén torakából szakadozottan törtek elő a Kol-Nidre évzredes melódiái...

A DÉMONOK KIRÁLYNŐJE

Ezt is a Poltavából jött öreg zsidó mesélte.

A poltavai erdő alján egy kis házikó áll. A terebélyes, lombos fák beárnyékolják és elta-

Jessie Macgregor : Jeftach und seine Tochter

Jessie Macgregor : Jelte és leánya

karják omladozó fehér falait. Régente talán vadászlak lehetett.

Egyszer egy fiatal talmudista haladt el a ház előtt éjnek idején és legnagyobb csodálkozására világosak voltak ablakai. Betekintett.

Bent egy angyali szépségű leány ült egy kereveten és vállára omló aranyhaját fonta.

A fiú tétován nézett, arca égni kezdett és vére lázassan lüktetett. Láthatatlan erő vonzotta be és mielőtt meggondolhatta volna mit tesz, ott állott a leány előtt.

Ő határozatlanul, esetlenül, a leány gúnyos mosollyal ajkán.

A fiatal talmudista nem volt képes egyetlen szót sem mondani, csak kitérte karjait, hogy magához ölelje a leányt. És a leány mellére hajtá fejét, körülkarolta a fiú nyakát és megcsókolta a száját.

Ebben a pillanatban valami hidegség futott át a fiú testén. A leány kígyóvá változott és körültekerőzött testén. A fiú eszméletlenül össze-rogyott.

Másnap reggel az erdőben ébredt fel. Nagyon szégyelte, hogy a Lilith, a démonok királynője győzedelmeskedett felette.

A HÁROM TÖLGY

Három fia volt egy öreg zsidónak. A két idősebb istentelen életmódjával elcsesíté az öreg életét. A fiatalabbik azonban istenfélő és szorgalmas volt. Mindig apja mellett élt és Isten

szent igéiben buvárkodott. Egyszer a két idősebbik elindult hazulról, kis öccsüknek azt mondták, hogy vadászni mennek.

— Hisz ti sohase voltatok vadászni? — kérde elámulva.

— Gyere csak velünk és megfogod látni — feleltek neki vissza. És elindultak.

Estefelé járt már és ők végtelen síkságokon barangoltak. A fiatalabbik megállott.

— Itt a Mincha ideje — kérlelte őket. Gyer-tek vissza.

Gúnyosan néztek rá és így szóltak:

— Jobban szeretünk egy szép vadkecskét űzni, mint az öregekkel imákat mormolni!...

Mégegyszer kérlelte őket, térjenek vissza, de nem hajlottak szavára. Gunyolódtak tovább.

Most hirtelen fekete fellegek gyülekeztek az égen. Villámok kergetőztek és dörgések reszkettették meg a levegőt. A nagy síkság lángolt a villámok fehér tüzében. A természet harca volt ez az elemekkel.

Mikor elvonult az ítéletidő, a három fivér helyén három terebélyes tölgy zúgott széles ágaival a vihar utáni szélben.

Gyűjtsük össze a Mult és Jövő példányait és az év végén hatalmas albumunk lesz. Bekötési tábla 5 kor.

BOKOR IZSÓ: VÉDJÜK A GYERMEKET!

ma rengeteg sok probléma között, melyeket a háború felszínre vetett, elsősorban foglal helyet a gyermekvédelem ügye, nevezetesen a hadiárvák, bennünket elsősorban érdeklően: a zsidó hadiárvák sorsa.

A hajdani próféta int: Óvd a gyermeket, mert nem tudni mit rejt a gyermek. Ma már nagyon jól tudjuk, hogy a gyermek: gyökerét jelenti a nemzetnek, garanciát a fennmaradásnak, kulcsát a közgazdasági jólét és politikai hatalom tárházának. Szellemi, anyagi és erkölcsi javainkat befektetni a gyermeki nevelés munkájába, társadmunknak olyan „üzletszerű” kötelessége, mely kamatokkal visszafizetődik éppen a társadalom javára, még pedig oly mértékben, amennyi angagament-t vállalt e munkában. Ha megfelel a társadalom helyzetének az e célra befektetett összeg és szellemi tőke, úgy az eredmény nem maradhat el; ha elmaradt, úgy ne panaszkodjék, mert nem érdemel jobbat; miért nem foglalkozott a kérdéssel akkor és oly mértékben, amikor a kérdés aktuális volt.

Az ügy pedig borzasztóan kezd a körmünkre égni.

A gyermekvédelmi hivatalok ajtain nap-nap után kopogtat a törvény szigorú őre és kezénél fogva vonszolja a háború legártatlanabb áldozatját a gyermeket, hogy bírói ítélettel most már a társadalom, a felekezet, a patronázs-egylet vegye gondozásába „hő reményeink letéteményesét, ábrándjaink büszkeségét” a gyermeket, akín e percben az utca sara és piszka, arcán a több napos éhezés és kóborlás nyomai azok a vitézségi érmek, amelyekkel az aranyborjút imádó társadmunk oly bőkezűen dekorálta vánnyadt, meztelen mellét.

A gyermek megmentése, vagy sikerül, vagy ügyebár nem sikerül, egy harmadik eset nem lehetséges. De nyílt kérdés az: nem lehetne-e, nem kellene-e minden egyes esetet a siker biztos reményével elintézni? nem kötelessége-e mindenkinek és annyival többet áldozni e célra, mennél többje maradt a vagyonából annak megmentésére, akinek hozzátartozója éppen ennek a vagyonnak a megóvása miatt veszett el.

Hiába zúgolódnak egyes hangok: a gyermekvédelem állami kötelesség. Igaz. De nálunk az már majdnem rendszer, hogy az állam egyes speciálisan állami funkciók végzését rárakja a társadalom vállaira, ellentétben máshol követett azon eljárásokkal, hogy a társadalom előírja a kormánynak, melyek azok a funkciók, amelyek állami kezelésbe veendőek és amelyek ily módon üdvére a köznek, virulnak. Amíg tehát nálunk az állam a maga legjobban konzerváló demokratikus erejével a gyermekvédelmet is

állami funkciónak fogja tekinteni, nincs más hátra, mint a felekezetnek vagy ily jellegű egyesületeknek kezébe venni a gyermekvédelem ügyét.

Gondoljunk csak arra, hogy a háború előtt gyermekvédelem alatt mit értettek és mi az értelme ma ennek a szónak, ma, amikor majd minden családnak van hadiárvája, ma, amikor százával halnak el a csecsemők és gyermekek rossz táplálkozás miatt, ma, amikor az országban sok ezerre megy a születések számának csökkenése.

*

Tudatában van felekezetünk is az égető problémának. A zsidó patronázs-egyesület helybeli központi irodája nemcsak a tömegesen érkező magán- és hatósági jelentkezéseket igyekszik külön mérlegelés útján elintézni, hanem országosan oly szervezetet létesíteni, amellyel lehetséges legyen minden zsidó hadiárva vagy elhagyott gyermek ügyének sikeres megoldása. Ez még ugyan a jövő zenéje. De ennek garanciáját már volt alkalmunk tapasztalni az egyesület által végzett országos purimi és főünnepi gyűjtésben. A felekezet lelkiismerete lángolt abban az összegben, amelyet a veszélyt felismerők és az ügyért lelkesedők ez alkalommal összehordtak és a szeretet lángjai mellett a gyermekvédelem oltárára helyeztek el.

És ha igaz, hogy a háborúhoz, a halál e nagykereskedéséhez háromszoros pénz kell, még inkább kell a pénz az élethez, a zsenge élet ápolásához és fejlesztéséhez, hogy megizmosodjék és megacélosodjék a nagy jövőndő számára. Nem elég tehát a Patronázsért lelkesedni, hanem áldozni is kell érte meleg szívvel, nemes lélekkel, zsidó szeretettel.

Antipater, Judea procurator. (Régi metszet után)
Antipater, Procurator von Judea

Allegretto.

lè - fe - lah ho - ri - mon a - da - me ra - ko - tètch, ke - go - ba -
 ho - ar mon gè - be - ho ke - mo - tètch, ei - mor im gi - ho - mon je - fi -
 hun mi - bè - tètch ze - bi - joh e - ne - hoh lè - li bi o - so - ru.

Jemeni lakodalmi ének

EUGEN HÖFLICH (WIEN): JEMENI MENYEGZŐ JERUZSÁLEMBEN

tizennyolc éves Móse ben Chamdinak, a híres jemenita Chacham Chamdi fiának lakodalmáról van szó, szólt hozzám a vőlegény nagybátyja, aki buzgó szeretettel invitált meg engem. A szíves meghívást örömmel fogadtam el és a megbeszélt órában ott voltam a jemenita-sorban, a Zichrón Móse közelében. Nyaktörő ösvény vezetett oda, de szelíd, ezüstös telihold világította meg a csendes palesztinai éjszakát, úgy hogy minden baj nélkül tettem meg az utat. Egy szegényes viskó, jemeniták és askenázok kisebb csoportjai zsibongtak, rögtön tudtam, hogy célnál vagyok, ez lesz a lakodalmas ház.

Egy teljesen bútorozatlan szobába kerültem, melynek három fala körül alacsony díványok húzódtak végig. Ezeken a kereveteken vagy tizenöt ősz chacham (bölcsh) ült, fekete turbánnal a fejükön. Ahogy beléptem, az aggastyánok kissé felemelkedtek ülőhelyükről, tenyerüket homlokukra szoritották és „salom uberacha!” szavakkal köszöntöttek. Az örömapa pedig rögtön elibém sietett, odavezetett mindegyik chachamhoz és bemutatott: „Ez a vendég Móse Jákob ben Gabriel Halévi”, mire ismét nyájasan és tisztelettel üdvözöltek.

Úgy látszik, már csupán én vártam, mert érkezésem után rögtön megkezdődött az ünnepi ceremónia. A házigazda egy hosszúszerű, óriási nargilét állított be a szoba közepére és csutoráját odaadta a balszárnyon ülő vak chachamnak a kezébe. Az aggastyán mélyet szippantott belőle és továbbadta a

szomszédjának. Így vándorolt a borostyánkőszopóka szájról szájra a vének sorában. Mindez pedig egyetlen szó nélkül ment végbe; még az ajtó előtt tolongó násznép is csendes áhitattal nézte végig, míg az utolsó, a tizenötödik chacham is elszitta a maga szippantását.

E művelet után hosszabb pauza állt be; ezt az időt ismerkedésre használtam fel. A násznép csupa jemenitákból állott, európai vendég rajtam kívül egy ottlakó orvos és családja, meg két osztrák-zsidó tiszt. Az én akkori fogyatékos héber tudományom mellett eleinte nehezen ment a társalgás, de később az orvos tolmácsnak szegődött mellém és ilyen módon valahogyan mégis megértettük egymást.

A szünet alatt az áhitatos csoportozat megélenkült és én csodálva néztem ezeknek az elnyomott arabiai zsidóknak természetesen grációzus mozdulatait, melyek oly egyszerűek és mégis ünnepélyesek. A legidősebb chacham mellett ült az ifjú vőlegény, szerényen és meghatottan a nagy tisztességtől, hogy vének tisztes sorába került. Gazdagon hímzett selyemabaját viselt; fején mahal nélkül, lazán csavarodott a finom szövet; hajába néhány szál virág volt

Delacroix: Eine jüdische Hochzeit in Marokko

Delacroix. Marokkói zsidó lakodalm. (Louvre)

tűzve. A szobában különben feltűnően sok a virág, tubarózsa, jázmin, szocheffa, dufach-elmadjarim, vagy inkább: viráglevelek, és pedig nem dekoráció kedvéért, hanem tervszerű, keletiesen raffinált összeállításban, hogy illatuk parirozza a verejtékező tömeg kipárolgását és különösen a — valami különös parfümből származó — sajátságos jemenitaszagot.

Rövid szünet után a vőlegény apja lép be, nehányszor meghajlik és betesz a szoba közepére néhány hatalmas, nádfonatos tálat, melyekből a mandulák, banánok, fügek és szőlőfürtök apró begyei merednek szemünk elé. Erre minden vendég maga elé teregeti a zsebkendőjét, melyekre aztán az örömapa ismét kisebb-nagyobb gyümölcshalmokat remekel oda. Külön kiosztásra kerülnek a gargirim, ezek a húszféle gyümölcsből összeválogatott pörkölt magok, me-

lapozták a „víg alkalmakra“ írott virágénekeket. Az ajtónál megáll egy ember, kézidobot tart maga elé, belecsap a tenyerével és ekkor megkezdődik az ének. Monoton dallamok ezek, moll-hangon és — keleti szokás szerint — fel, az orron keresztül dudolva. Az éneklők felsőteste ütemesen hajbókol, a kézidob tompán pereg és a vendég tenyerei tapsolva verik a taktust. A lassan induló ritmus később mindinkább gyorsabb és vadabb lesz, mire hirtelen két táncos a szoba közepébe perdül és valami különös epikus tartalmú táncot kezdenek lejteni. Hallatlanul elasztikus hajlásokban forognak, járnak, ugrálnak és bujkálnak, és arcizmaik örökösen izegnek-mozognak, úgy hogy az egész hol táncnak, hol némajátéknak tűnik fel és tart egészen a végkimerülésig, mikor aztán új táncospár ugrik a helyükbe és folyik tovább az ének,

a tánc, a dobpergés és a taps.

Feltűnt nekem, hogy egyetlen nőt, magát a menyasszonyt sem láttam a szobában. Az orvos felesége — kit meginterpelláltam ez ügyben — mosolygott és átvezetett a szomszéd szobába, és ott: hasonló színjáték, ugyanaz a tánc és ének, csak hogy csupa asszony, énekes és táncos egyaránt. Egy magasan kipárnázott karosszéken, mintegy a közép-pontban ül egy fiatal nő, természetesen a menyasszony, aki belépésünkre ijedt mozdulatot tesz, de aztán hirtelen összeszedi magát és méltóságteljesen néz végig

rajtunk. Körülötte bámuló asszonyok serege, akik időről időre megsimogatták, tapogatták keletiesen hullámos, bő selyemruháját. Sokáig elnéztük az asszonyok mulatozását, cigarettát osztottunk szét közöttük, aztán visszamentünk a férfiak szobájába.

Itt már örületes eksztázisba csapott a vendégek éneke, a testek vadul rángatóztak, még a legidősebb vak chacham is sebesen veri a taktust és a táncosok szédítő ritmusban forgolódnak. Még az idegen vendégek sem bírják már bűvös érdeklődéssel nézni, hanem döbbenettel merednek előre, sőt a két osztrák tiszt már öntudatlanul markirozni kezdi a taktust. Egyszer csak hirtelen, erőszakosan megszakad a dal, a táncosok görcsös mozdulatlanságban merednek előre, csak lassan emelkednek fel, kiegyenesednek és fáradtan a díványra támolyognak.

A jeruzsálemi vakok intézetének házi zenekara

lyeket különös élvezettel ropogatnak a Keleten. Persze senki sem nyúlt addig az ételhez, sem pedig a később behozott nehéz, édes risóni borhoz, míg az áldást el nem mondta.

Mindez szépen, ünnepélyesen folyt le. Annál jobban döbrent meg a következő jelenet. A házigazda ugyanis behozott egy nagy üveget és vendégről vendégre járva, mindegyiknek kéthárom jókora poharat öntött tele, melyeket ezek mohón, egymásután megittak. Az ital szagáról rögtön ráismertem: ez a hirhedt vaki, egy vésszes pálinkafajta. Az orvos szomorúan mesélte, hogy a vaki élvezete epidemikus a jemenitáknál és százával kergeti őket tüdővészbe, halálba!

És most következett a menyegző legérdekesebb része: a tánc és ének. A chachamok előszedegettek néhány kopott héber könyvet, melyeket még Jemenből hoztak magukkal és fel-

E. H. Corbould: „És midőn Jéhu megölvén Jehoram és Acházja királyokat, elvonult vala a kapu előtt, így szóla hozzá Izebel királynő a párkányról: Béke van-e veled Zimri, ki meggyilkolja gazdáját?”
E. H. Corbould; Jéhu und Izebel

A JERUZSÁLEMI EGYETEM

Nem nyitották ugyan meg, mint ahogy egyes lapok tévesen írták. Ez több lett volna, mint csoda. Hiszen ennyi idő alatt fel sem építhették volna és nem is lett volna egyelőre kinek a számára megnyitni, hiszen a palesztinai zsidó ifjúság szétszórtan lebeg élet és halál közt, miként az egész világ ifjúsága. De elég, hogy *letették a jeruzsálemi hegyen a zsidó egyetem első alapkövét*. Ez a kő, amely építészeti szempontból még csak holt darab anyag, sarokköve lesz a zsidó szellem jövő fejlődésének. A zsidó géniusz szentélye fog ott felépülni és ha eljön a béke ideje, csakhamar magasba szöknek a falak, amelyek között a zsidó tudás fog honolni és felemelkedik a tető, amely alatt a zsidó kultúra örök hajléka lesz.

Zsidó intézménynek még nem rakták le alapköveit ennyi fény, ennyi remény között. Az angol kormány képviselője, Olasz- és Franciaország vezérei, Amerika elnöke stb. stb. hirdették a jeruzsálemi zsidó egyetem jövő dicsőségét. Alapjait maga a zsidóság biztosítja és ebben a tekintetben nem szorul semmi idegen segítségre. Ha a palaszlinai zsidó autonómia ügye zátonyra kerül is, ha a zsidó telepítés akadályokba fog is ütközni és esetleg lassúbb tempóra kényszerül, a szellemi centrum mindenestre csakhamar meglesz és meg fogja termékenyíteni a diaszpóra zsidóságát is.

A palesztinai héber gimnáziumok, a jaffai Herclijah, a hajfai műegyetem, a jeruzsálemi Becelel iparművészeti iskola stb. kultúrintézmények betetőzését jelenti a zsidó egyetem, amelynek bizonyára ambíciója lesz, hogy minden tekintetben elsőrangút produkáljon, hogy a „népek fénye” és a zsidóság büszkesége legyen.

Dr. Weizmann, aki a cionista szervezet nevében tette le az alapkövet, gyönyörű, lélekemelő perspektívát rajzolt az új intézmény jövőjéről.

Hogy a jeruzsálemi egyetem tanítási nyelve a héber lesz, az magától érthető. Ez különben nem is fog nehézségeket okozni, amikor ma már a héber nyelvnek mindenféle szaktudomány számára megvan a maga gazdag és természetes szóincse. És ahogy ma sok ifjú megtanul egy-egy idegen nyelvet csak azért, hogy valamelyik külföldi egyetem előadásait hallgathassa, bizonyára sokan megtanulják majd a héber nyelvet is, zsidók és nem zsidók, hogy a jeruzsálemi egyetem valamelyik híres professzorát hallgathassák.

Azt pedig, hogy a jeruzsálemi egyetem nivójával a legelső sorba fog kerülni, garantálja mindazoknak a lelkesedése, akik az új intézmény alapköveit e nagy időkben lerakták és az új szentély felépítésére szívük vérével tettek szent fogadalmat.

ÚJ KÖNYVEK

ROVATVEZETŐ: DR. MOLNÁR ERNŐ

FORBÁT ALFRÉD: A ZSIDÓ KÉRDÉS. *Jegyzetek Martinovics Sándor S. J. könyvéhez*. Amint az alcím is mutatja, polemikus iratról van szó. Jegyzetek Martinovich jezsuita könyvéhez, amely ugyancsak Pécsen jelent meg és ott igyekezett a szenvedélyeket felkavarni. Pécs, úgylátszik, a hitviták színhelye lett és a vallási türelmetlenség egyik főszéke. Az utcán plakátok hirdetik a nemes jezsuiták kategórikus imperativusát: „Üsd a zsidót!” Sőt „üssétek agyon a zsidókat!” Bangha Páter munkatársai pedig előadásokat tartanak és füzeteket adnak ki a zsidók ellen. Csak a pécsi zsidók mértékletességének köszönhető, hogy eddig semmiféle komolyabb következményekről nem szólhat a szomorú krónika. Ez a disztíngvált önmérséklet jellemzi Forbát Alfréd vitairatát is, amelynek hangja határozott, de tompítottan tartózkodó, stílusa eleven, de nemesen előkelő. És ezeket a tulajdonságokat kell elsősorban kiemelnünk. A tartalmat illetőleg minden józanul és elfogulatlanul ítélő ember csak helyeslőleg veheti tudomásul azt, amit Forbát a jezsuiták vádjával szembe helyez. Régi igazságok ezek és szinte sajnáljuk, hogy ezúttal is hiába hangzanak el, mert az ellenség nem az igazságot keresi, hanem az ürügyeket. Volnának egyes részek, amikkel nekünk is ellentétbe kellene helyezkednünk, de egészében helyesléssel kell fogadnunk Forbát könyvét, aki különben nem igyekszik Martinovich jezsuita könyvét országos eseményé felfűjni, hanem csendesesen, szépen végez vele, ahogy illik és ahogy egyben célszerű is.

LOGOS UND PAN. Josef Kastein német verseinek a címe ez, ami eléggé mutatja, hogy itt egy meglehetősen absztrakt költészetről van szó. A tartalma négy fejezetre oszlik: I. Das Ich: Die Lieder an Mirjam. II. Die Freunde: Gespräche des Amos. III. Die Gemeinschaft: Wir aus dem Volke. IV. Der Geist: Logos und Pan. Az igen szépen kiállított kötet R. Löwit kiadásában jelent meg Wien, I., Fleischmarkt 1. Ára 4 korona.

GÁSPÁRNÉ DÁVID MARGIT: LISELOTTE. Második kiadásban jelent meg a kitünő írónő biedermeier-regénye, amelynek sikerét talán épp az a körülmény fokozta, hogy a véres időből visszaringatja a lelket a csendes, békés poétikus korszakba, amelyben az élet és minden java egyformán drága volt az ember előtt. Gáspárné Dávid Margit a Mult és Jövőnek is munkatársa és bizonyára minden olvasónk megszerzi magának azt a gyönyörűséget, hogy a kiváló írónő regényének biedermeierhangulatát végigélvezze. A regényt az Athenaeum adta ki, minden könyvkereskedésben kapható.

„SÉM HAGEDOLIM MEEREC HAGAR”. Ilyen címen gyűjtött egybe Schwartz Zsigmond Kisvárdáról értékes anyagot a magyarországi héber szerzőkről. Most jelent meg a mű harmadik kötete, mely a könyvek jegyzékét tartalmazza. Ára 3 korona. Megrendelhető a szerzőnél.

„UND DAS KRUMME WIRD GERADE”. Ez a címe S. J. Agnon héber elbeszélésének a német fordításban, amely még sajtószerű frazeológiáját is visszaadja az eredetinek. Az elbeszélés hőse Menasse Chajim egy tönkrement bucaci kiskereskedő, aki koldulóútnak indul, útközben azonban eladja a bucsacsi rabbitól kapott ajánlólevelét egy hirhedt snorrernek, aki nemsokára meghal. Az ajánlólevél után itélve őt tartják Menasse Chajimnak, akinek így halála

híre kerül szülővárosába. Gyermektelen felesége megsiratja és egy év múlva férjhez megy. Menasse Chájim pedig nemsokára hazavetődik koldusútjáról és mikor felesége férjhezmeneteléről és gyermeke születéséről értesül, megtört szívvel fordul vissza, mert nem akarja az ő boldogságát újra feldúlni. Egy temetőbe vonul vissza, ott tölti hátralevő beteg napjait, amíg meg nem hal. Az egyik sírásó, aki be van avatva a titokba, az ő holttestét helyezi aztán a díszes sírkő alá, amelyet a felesége a vörös snorrernek, az ő vélt férjének állíttatott. A kötetet a Jüdischer Verlag adta ki. (Berlin, Sächsischestr. 8). Ára 5 korona.

JÜDISCHER NATIONALKALENDER. A Bató-Abeles-féle naptár, amely aránylag rövid idő alatt a legnagyobb népszerűsége tett szert, újabb kötetével, amely a legközelebbi zsidó naptárévre szól, csak gyarapítani fogja kedvelői számát. Csupa nivós írás, telítve igaz zsidó tartalommal. Bató visszapillantása az elmúlt esztendő eseményeire, Thon, Margulies, Oettinger, Stand, Kadisch, Abeles stb. elméleti és szépirodalmi cikkei megütik a legmagasabb mértéket. Tschlenovról Friedemann ad tartalmas méltatást. Egy-egy szép illusztráció Josef Budko, Jakob Löw, Abel Pann, és Hermann Strucktól díszíti a kötetet, melynek címlapját is Budko rajzolta. A Naptár megrendelhető a „Jüdische Zeitung“ szerkesztőségénél Wien, Zirkusgasse 33.

JONTEFFLIEDER. A „Jüdischer Verlag“ ilyen címen adja ki Arno Nadel átdolgozásában a legismertebb zsidó népdalokat, Chanuka, Purim, Szimchasz-Tora és a többi ünnepek népszerű melódiái kerülnek sorra szép quartalakú kiadásban. Egy-egy füzet ára 1 márka. Cím Jüdischer Verlag Berlin, Sächsischestr. 8.

BLAU-WEISZ-LIEDERBUCH. A „Blau-Weisz Wanderbund“ népszerű daloskönyve új kiadásban jelent meg, körülbelül 200 oldalas zsebfórmátumban. A pompás diákdalokat, kottát és szöveget tartalmazó könyv ára 2 márka. Beszerezhető a Jüdischer Verlagnál. Berlin Sächsischestr. 8.

OTTO ABELES: JÜDISCHE FLÜCHTLINGE. *Szenen und Gestalten*. Az ismert bécsi zsidó író háborús élményeit gyűjti egybe ebben a kötetben, amelyben sok érdekes zsidó típus vonul el szemeink előtt mély részvétet keltve a sors iránt, amely ezeknek a sujtott alakoknak közös osztályrésze. A jelenetek eleven frissességgel vannak ábrázolva. A csinosan kiállított kötet ára 4 korona. Kiadta: R. Löwit. Wien, Fleischmarkt 1.

EUGEN HOEFLICH: DER WEG INS LAND. *Palestinäische Aufzeichnungen*. A fiatal író, mint katona került Palesztinába, ahol megfogta a lelkét az élmények rendkívülisége és a palesztinai probléma nagy kérdőjele. A keleti ember fanatizmusával tiltakozik az európai import ellen,

amely az ősi Oriens-t meghamisítani igyekszik. A politikai bevezetés után poétikus leírások következnek a szentföldi levegő költészetével telítve. Az egyik részletet mai számban bemutatjuk olvasóinknak. A mű ára 4 korona. Kiadta R. Löwit Wien. I., Fleischmarkt 1.

DR. VAJDA BÉLA: DIE SYMBOLEN DES JUDENTUMS. A kitünő tanulmány a zsidóság szimbólumait ismerteti, reámutatva azoknak eredetére és jelentőségbeli fejlődésére. Legbővebben foglalkozik a „Mogen Dovid“ eredetével, amelyet történeti háttérből világít meg.

BODROGKÖZI LÁPVIKÁROK címen gyűjtötte egybe Zemplénricsei (Löwenkopf) Kálmán eleven tollal megírt magyar rajzait és karcolatait, melyek legtöbbször a háborús idők hangulatát adják vissza humoros vagy borongós világításban. A könyv három fejezetre oszlik. Magyarok, Hangulatok, Idegen plánták. A szépen kiállított mű ára 5 korona. Megrendelhető a szerzőnél: Löwenkopf Kálmán Békéscsaba, Corvin-u. 1.

A „Mult és Jövő“

==== művészi ====

képeslevelezőlapjai

50 darab különböző bibliai és zsidó tárgyú képeslap. A legelső magyar és külföldi művészek munkái. Régi metszetek, szentföldi tájképek, írók és művészek arcképei, kották stb. Az 50 képeslap ára 12 korona. A „Mult és Jövő“ előfizetőinek csak 6 korona és portó 80 fillér.

Az ár előre küldendő be a kiadóhivatalhoz:

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

Aki szereti gyermekét

és azt kívánja, hogy el ne távolodjék a zsidóságtól, rendelje meg számára a

==== „REMÉNY“ ====

ifjúsági folyóiratot. Kellemes olvasmányok, szép képek. Szórakoztat és oktat. Nevel és gyönyörködtet. A legkiválóbb írók a munkatársai. A „REMÉNY“

:: október elsejétől kezdve KÉTHETENKÉNT jelenik meg ::

:: Előfizetési díja egész évre 16 korona ::

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Magyar-utca 3. szám

W. Holman Hunt: Der „Sündenbock“

W. Holman Hunt: A bűnbak. „És a kecskek vigye a község bűneit a puszták országába“

FOLYÓ- HEGYRŐL

MIT SZÓLUNK MÁRMAROSSZIGETHEZ? Kérdik tőlünk sokan szégyentől és haragtól piruló arccal. És mi ezúttal is csak ismételhethük, hogy nem szólunk hozzá semmit. Nekünk is arcunkba kergeti a vért a gyalázat, a megalázás, amellyel a zsidóságot sújtani merészelik. De nem lepnek meg bennünket a szomorú események. Mi rég tudjuk, hogy minél erősebb lesz nálunk a zsidóság, annál erősebb lesz ellene a gyűlölet, az irigység, amely természetesen megragad minden alkalmat és ürügyet, hogy a zsidóságot, ahol csak lehet, porig alázza. És sajnos, nincs erre orvosság sem, ez a zsidóság beteg helyzete. „Ha tűri: gyávaság, ha védekezik: ingerel.” Ez az a zsidókérdés, amely fájdalom, hiába vár megoldásra és amelyen nem segít sem tiltakozó gyűlés, sem önvédelmi liga. Az egyetlen, amit a zsidóság tehet az, hogy az üldözés és megalázással szemben igyekszik zsidóságát minél értékesebbé, belső kultúr munkával minél tartalmasabbá, minél becsesebbé tenni. Ami bennünket inkább megdöbbsentett, az az „objektív” hang, ahogy a napilapok, az úgynevezett „zsidó sajtó” ezeket a vérforraló dolgokat száraz krónikában közölték. Két napilap kivételével, a többi egy szót sem szólt ahhoz, hogy izr. „polgártársakat” legszentebb ünnepükön szuronyok közé fognak és vekszálnak mint a gonosztevőket! Amihez képest Oroszország, a régi, a cári, a pogromos, igazán liberális és humánus volt zsidó polgáraival szemben! A legtöbb zsidó tőkével kiadott és zsidó hírlapíróktól írott napilapnak egyetlen szava sem volt ehhez a hóhéri munkához, amely pedig mint „szenzáció” is volt akkora, mint a nem tudom hány ezerkoronás banklopás, vagy a bécsi gyilkosság, vagy a „galíciai” elrejtett másfélkiló zsírja, aminek hosszú hasábokat szentelnek. Ez a legszomorúbb fokmérője a magyar zsidóság beteg állapotának. Amikor a „zsidó fiúk”, az „igazság heroszai” nem mernek egy „szenzációs” pogromról írni, nehogy zsidóknak tartásák őket, holott — csakugyan azok! Hát ebben az országban már „vogelfrei” lett a zsidó, hogy cs. és kir. szuronyokkal lehet reá szabadon hajtóvadászatot rendezni legszentebb ünnepén és a „szabad sajtó” lovagjai hallgatnak, amikor nem is testvéreket, de üldözött polgárokat kellene védelembé venni? Vagy tán arra várnak, hogy majd egyszer razziát tartanak a Lipótvárosban, a Tőzsdén, vagy talán éppen a Vígyszínházban, amelyet körülvesznek majd szuronyokkal „zsidók előre!” kiáltással. És akkor nagy lesz a megrökönyödés, hogy „banditák törtek be a művészet templomába!” És Isten templomába szabad?!

A KRAKÓI GIMNÁZIUMOKBAN megtiltották a zsidó növendékeknek a héber nyelv tanulását az iskolán kívül is. Hogy mi lesz ennek a bölcs hadrianusi tilalomnak az eredménye, előre látható. A zsidó ifjúság a benne rejlő becsületes daccal fogja tanulni ősei szent nyelvét. Mert ifjú ésszel sehogy sem tudja majd felfogni, hogy a közutálatnak örvendő német nyelvet szabad tanulnia akár éjfélig is, sőt szabad az angol és francia ellenség nyelvét is gyakorolni éjjel-nappal, csak éppen az ártatlan és halottnak nyilvánított, de feltámadt hébert nem? „Azért is tanuljuk” lesz a jelszó és fogadni mernék, ezentúl szorgalmasabban fogják tanulni mint a valóban halott latint vagy görögöt.

AZ OSZTRÁK PÜSPÖKÖK pásztorleveleket adtak ki, melyekben „árdrágítás” miatt dorgálják katolikus híveiket. A magyar püspökök ahelyett „pásztorleveleket” adnak ki a zsidó árdrágítók ellen, saját árdrágító híveiket pedig befödik szent főpapi palástjaikkal. (Secundus.)

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A „REMÉNY” MÁR KÉTHETENKÉNT JELLENIK MEG. A magyar zsidó ifjúság lapja új nagy lépést tett népszerűségének hódító útján. A mindenfelől jövő kéréseknek engedve, október elsejétől kezdve a „REMÉNY” kéthetenként ajándékozza meg az ifjúságot oktató és szórakoztató olvasmányával és szép képeivel. Akik tehát oly türelmetlenül várták az ifjúsági lapot minden hó elején, ezentúl kéthetenként fogadják majd kedves barátjukat, a „Remény”-t. A „Remény” ezzel egyszersmind jobban és intenzívebben teljesítheti hivatását, hogy a zsidó ifjúság lelkébe zsidó tudást, zsidó érzést plántáljon és szívét gyönyörködtetve oktassa a zsidóság eszmei tartalmára és költői szépségeire. A „REMÉNY”-nek ott kell lennie minden zsidó házasztalán. A hitközségeknek pedig arra kellene törekedniük, hogy minél több példányban járassák a szegénysorsú tanulók számára is. Az előfizetési díj a kétheti megjelenés dacára sem emelkedett. Ára egész évre 16 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV. ker., Magyar-utca 3. Telefon: 96-30.

MULT ÉS JÖVŐ-EST SALGÓTARJÁNBAN. A salgótarjáni zsidó kultúregylet, amely csak nemrég alakult meg, már is szép eredményes munkára tekinthet vissza. Mindjárt alakulása után hozzáfogott nivós előadóestek rendezéséhez, amelyek csakhamar nagy népszerűsége tettek szert a városban felekezeti különbség nélkül. Az első estén dr. Soltész József bányafőorvos, a kultúregylet elnöke ismertette a biblia higiénikus törvényeit, amelyek preventív intézkedésekkel nemcsak az ókori népek közt állanak páratlanul, hanem mai szemmel nézve is bámulatraméltók. A bibliai higiéné úgyszólván mindenre gondol, ami betegséget, ragályt terjeszthet, intézkedik a nedves és egészségtelen lakás kiürítéséről és rendbehozásáról stb. stb. Egy másik estén Deutsch Simon, a kultúregylet titkára tartott előadást a midrás költészetéről. A midrásból vett poétikus szemelvényekkel világította meg a zsidó irodalom régi gyöngyeit, amelyek ma is csillognak és ragyognak, mint az emberi költészet diadémjai.

Betetőzte a salgótarjáni kultúregyesület idei ciklusának sikerét az a nagyszabású *Mult és Jövő-est*, amelyet aug. hó 27-én rendezett az Apolló-színházban és amelyen a *Mult és Jövőt* szerkesztőnk dr. Patai József és munkatársunk Peterdi Andor képviselte. Az egész város tele volt a nagy irodalmi eseményt hirdető plakátokkal és a belépti jegyek már jóelőre mind elkeltek. Tíztagú küldöttség, a kultúregyesület és a hitközség elnökségével az élén várta és üdvözölte az állomáson a fővárosi vendégeket, akiket dr. Takács Adolf, dr. Soltész József, Kohn Lajos hitközségi elnök és Kretsch Lajos földbirtokos láttak vendégül. Délután megtekintették a környéken lévő érdekes

bányaműveket, mely célból a bányaigazgatóság külön villanyost bocsátott a vendégek rendelkezésére. A felolvasás este nyolc órakor kezdődött, amikor az Apolló nagy terme már zsufolásig megtelt hallgatókkal, akik ünnepi hangulatban várták a vendégek megjelenését. Ott volt a teremben a város és a környék színe-java, zsidók és nem-zsidók egyaránt. Zugó taps és harsogó éljen fogadta Patait és Peterdit, amint a terembe léptek. Majd a bányazenekar reárendített egy gyönyörű keleti dallamra. Az akkordok lecsendesülte után Patai József lépett a pódiumra és miután meleg szavakban üdvözölte a kultúregyesület úttörő munkáját és reámutatott a zsidó kultúra egyetemes értékeire, szabad előadásban ismertette a héber költői irodalom fejlődését és azokat az univerzális eszméket, melyek a héber literatúrán keresztül vonulnak. Frenetikus taps szakította félbe több ízben Patai előadását, valamint a költői szemelvényeket, amelyeket az előadása keretében bemutatott. A bányai zenekar magasnívójú művészi zeneszáma után Peterdi Andor lépett az emelvényre. Megható szavakkal üdvözölte a város hőseit, a föld méhéből ezer vesztély közt kincseket ásó bányamunkásokat, akik szintén szép számban voltak képviselve a felolvasóestén. Majd felolvasta általános tetszés közepette „Mózes nyugalomba vonul” című novelláját, amelyet a Mult és Jövő legutóbbi számában közöltünk. A viharos taps után ismét a bányazenekar keleti melódiái hullámszóttak végig a termen. Majd Nógrádi Pap Dezső felolvasta megkapóan mélyérzésű lírai verseit, amelyek közül néhányat legközelebbi számunkban bemutatunk olvasóinknak. Az emlékezetes est a bányazenekar indulójával ért véget. Utána bankett volt, amelyen Deutsch Simon felköszöntötte a Mult és Jövőt és alapítóját, Patai Józsefet. „Mikor a kultúregyesület megalakult, mondotta, mindenki tisztában volt azzal, hogy az csakis a Mult és Jövő kultúrprogramját teheti magáévá, azért tekinti mindenki diadalnak a mai estét.” A felköszöntőre Patai József válaszolt és kifejtette, hogy a zsidóság fennmaradása nálunk valóban attól függ, mennyiben tudja magát állítani a zsidó kultúra lényegével, hogy zsidósága ne csak üres szó legyen, hanem örökké élő eszmei tartalom. Az ünnepi társaság a legemelkedettebb hangulatban oszlott szét.

KUNOS IGNÁC JUBILEUMA. A háború miatt csak intim körben ünnepelték a világhírű tudós jubileumát, akinek tudományos működése egyébként a szakkörökön túl is ismeretes. A Keleti Akadémián Strausz Adolf tolmácsolta meleg szavakban a Kunos igazgató iránt megnyilvánuló tiszteletet és szeretetet.

HÉBER LAP AZ ÁRDRÁGÍTÓK ELLEN. A Krakóban megjelenő „Hamicpe” című héber hetilap szinte hétről hétre ostromozza az árdragítókat és folyton-folyvást reámutat arra a szégyenre, amit az árdragítók az egész zsidóságra hoznak. „És ne védekeztek — írja — azzal, hogy a nem-zsidók épp úgy drágítanak és rejtegetnek mint ti, hogy a paraszt és a gróf is bűnös! Ez igaz, de ti ne felejtsetek el, hogy a paraszt és a gróf ha vétkezik, csak önmagának vétkezik, de egyetlen zsidó bűnéért az egész zsidóságnak kell bűnhődnie, egyetlen zsidó vétkéért az egész közösséget teszik felelőssé ellenségeink. Azért nektek tisztesen kell óvakodnotok minden csábító botlástól, minden ballépéstől. Éreznetek kell a súlyos felelősséget a vállatokon!” Egy másik cikkben a Hamicpe az árdragítók és hadimilliómosok ellen fordulva így ír: „Mivel teszitek ti jóvá azt a szégyent, amit népetekre hoztok? Mivel orvosoljátok azt a szenvedést, amelyet egész népeteknek kell miattatok elviselnie? Hol vannak az alapítványok, az intézmények, amelyeket teremtettetek, hogy a milliók véréből összeharácsolt millióitokból legalább valamit visszafizessetek a köznek?” Erre a cikkre azután a következő számban egy dörgedelmes válasz felel, amely többek közt a következőket mondja: „Nem kell nekünk az ő jótékonyáguk, nem kell nekünk az ő jócselekedetük, nem kell nekünk az ő áldozatkészségük. Ne adjunk nekik alkalmat, hogy jóvá tehessék bűneiket, mert nemcsak Isten ellen,

de népünk ellen vétkeztek! Reájuk és hasonlókra mondja a próféta Isten nevében: Utálatosak. Előttem a ti áldozataitok, fürtelem az ajándékokotok, mert kezeitek vérrel vannak tele”.

A ZSIDÓ KATONÁK RITUÁLIS ÉLELMÉZÉSÉT intéző Országos Bizottság most adta ki jelentését, mely 1916. évi január hó 1-től 1918. évi július hó 1-ig számol be a bizottság tevékenységéről. Számos katonaállomáson létesítettek rituális konyhákat, melyben különös gondot fordítottak a husvéti élelmézés és pászka ellátására. 1917-ben 24,721 zsidó katonát láttak el pászkával, 1918-ban 78,767 katonát a fronton és 26,457-et a front mögött. A bizottság jelentését óbudai Freudiger Károly ügyvezető elnök és Korein Dezső vezértitkár adták ki.

EGY HÉBER KÖLTŐRŐL. Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr! Hosszú idő után a napokban kezembe jutott a „Mult és Jövő” egyik száma. Legnagyobb örömemre éppen az, mely Szerkesztő Úr az I. M. I. T.-ben tartott „Magyarországi héber költők” című előadásának kivonatát hozza.

Egy a háború folytán már évek óta egészen más eszmékörben élni kényszerült ember érdeklődésével, sőt mondatom mohóságával olvastam a régiokról és az új dalosainkról írt fejtegetéseket és jólesően zengett vissza emlékezetembe egy-egy már feledésbe ment szép strofa, dallamos sor.

Midőn ezért hálás köszönetet mondok most tisztelt Szerkesztő Úrnak, ki csodás fáradhatatlansággal műveli a legmostohább, még a tüzes ekével szántó háborúval is dacoló talajt — a magyar-zsidó ugart, bátor vagyok felhívni b. figyelmét egy költőnkre, ki az említett cikkből és talán magából az előadásból is kimaradt.

Zwi Moskoviczra gondolok, kinek a 80-as évek táján jelent meg „Pirché Neurim” című költeménykötete és aki az akkori héber folyóiratoknak szorgalmas munkatársa volt.

Moskovicz könyvének megjelenése után szinte teljesen elhallgatott. Nevével a héber lapok hasábjain sem találkoztunk többé. Elfelejtették őt.

Vagy 15 évvel ezelőtt, midőn Bolgár és Feuerstein vezetésével néhányan, ősi nyelvünkért lelkesülő ifjak egy héber nyelvművelő társaság létesítésén fáradozva, nyakunkba vettük a fővárost, hogy magunk köré gyűjtsük a héber nyelv barátait, akkor bukkantunk rá a „Pirché Neurim” szerzőjére Zwi Moskoviczra, azaz Molnár Arminra, egy biztosítótársaság főtisztviselőjére. Budai környezetében és kollegái körében bizonyára kevesen tudták róla, hogy ifjúságában a héber irodalom egyik reményteljes munkása volt.

El-eljárogatott gyűléseinkre, felolvasásainkra. Örült, midőn látta ifjúi lelkesedésünket. „Talán még én is visszanyerem egykori munkakedvem”, mondotta egyszer nekünk. Mert csak ez kellett volna. A tudás, bár már évek óta nem foglalkozott a héber irodalommal, csodás frissességgel megvolt még az öreg úrban.

Zsidó köreink közönyén vállalkozásunk hajótörést szenvedett.

Azóta nem láttam őt.

Ma már bizonyára nyugalomba vonulva emlékeinek él, melyek közt — azt hiszem — ő maga is legértékesebbnek és legszebbnek azt a néhány évet tartja, melyet a héber költészetnek szentelt.

És a néhány év említést érdemel ott, ahol a héber költészet munkásairól szó esik.

Mély tisztelettel

Sonnenschein Sámuel e. é. ö. tiz.

M. kir. 14. h. gy. e. I. zlj. 3. szd. Tp. 4?2.

A „MAROSLUDASI IZR. LEÁNYEGYLET” aug. hó 14-én sikerült műsoros estélyt rendezett helybeli hadiözvegyek és árvák javára. Az estély bevezetéseként Vitorla Ignác ügyv. igazgató ismertette az egylet céljait, eszközeit s a lefolyt elsőévi történetét, mely szerint ez évben az egylet 28 önképzőelőadási délutánt tartott, 42 esetben segélyezett szegényeket 1472 K készpénzzel, 15 özvegyasszonynak

adott lisztet (peszachra), húst és gyertyát (ros-hasonó és szukoszra). Eljárt több ízben beteg asszonyoknak állandó ebéd biztosítása tárgyában. Az egyesületnek ma összesen 126 tagja van. Fellendülését dr. Frieder Mórné tb. elnök, Fuchs Lotty elnök, Goldstein Szerén alelnök és Meisner Piroska pénztárnok ügybuzgalmának, agilitásának köszönheti. Az estélyen közreműködtek Goldstein Szerén, Hirschhorn Piroska, Scherlowsky Hela, Fuchs Berta, Goldstein Ernő, Sámuel Micike, Biringer hadnagy, Geisz Rezsinke, Darvas Ödön és Henc József. Az estély 3400 koronát jövedelmezelt az árváknak és özvegyeknek.

BOKOR ÁRMIN. Hosszú, küzdelmes pálya után, amikor már révbe ért és a nyugalom mosolygott feléje, hirtelen reáetette kezét a kegyetlen halál. Ideális lélek volt, megtörhetetlen meggyőződéssel munkálkodott a zsidóságért, szinte mint gyerekember megindította a „Zsidó Néplap”-ot, mely mindenkitől kigúnyolva szolgálta a cionizmus eszményét, melynek Bokor Ármin egyik úttörője volt nálunk, végigszenvedve az úttörők minden viszontagságait. A vágújhelyi izr. reáliskola, amelynek az utóbbi öt esztendőben buzgó tanára volt, rendkívül meglehetősen gyászjelentésben búcsúzik az élete derekán távozott kollégától.

MERSON MIKSA, a zseniális fiatal zongoraművész, akit tavalyi fellépte alkalmából Dohnányihoz hasonlított a kritika, október hó 23-ikán tartja első ideai hangversenyét, amely iránt rendkívül nagy érdeklődés mutatkozik.

HALÁLOZÁSOK. Bánd Zsigmondné szül. Szabó Erzsébet hirtelen elhunyt. A nemesszívű úrinőt jótékonyága révén széles körben tisztelték. Elhunytát az ismert fővárosi Bánd-család és kiterjedt rokonság gyászolja.

Weiller Józsefné, néhai Weiller I. S. ismert budapesti bankigazgató és nagykereskedő özvegye a napokban meghalt. Az elhunytban, ki különböző jótékonyág intézményeknél élénk tevékenységet fejtett ki, dr. Weiller Ernő főv. biz. tag, az Omike és Menza-Akadémika főtitkára édesanyját és Rákosi Jakab a VIII. ker. adókievőbizottság elnöke anyósát gyászolják. Temetése szeptember hó 24-én nagy és előkelő közönség jelenlétében ment végbe.

Domonyi Domony Ödön a magyar gyáripar ismert kiválósága 51 éves korában elhunyt. Domonyi Domony Mór min. tanácsos, a M. F. T. hajózási r.-t. igazgatója, fivérét vesztette el benne.

Flesch Mártonné, a zentai izr. nőegylet buzgó, lelkes elnöknője 1918 augusztus hó 24-én elhunyt.

ABÁDI IMRE ÉS JÁVOR BELLA INTERNÁTUSA

A FŐVÁROS EGYETLEN

IZR. DIÁKNEVELŐ-INTÉZETE,

melyben nemcsak a bentlakók, hanem a *bejáró* növendékek is szigorú ellenőrzés mellett végzik feladataikat. Az internátusi konyha szigorúan ortodox, koser. Zene, modern nyelvek, héber, torna, ének.

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 11.

MEISNER IZIDOR

Budapest, VI., Bajnok-utca 25. :: Telefon 21-42.
Mindennemű fémmaradékok, réz, ólom, ón, horgany és egyéb salakkidolgozó és olvasztótelepe.
:: Géptisztítóanyagok és olvasztótégelyek raktára ::

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

MAROSVÁSÁRHELY. Halász József vitatott cikke csakugyan a szerkesztőhöz intézett magánlevél volt és nem a nyilvánosságnak szánt írás. De mi úgy véltük, hogy annak tartalma a nagy közönséget is érdekelheti, hiszen a mai zsidóság egyik legégetőbb kérdését tárgyalja és abban a modern felfogásban, amelyet a Mult és Jövő programjának vall. Mindenesetre örvendetes, hogy Halász József írása olyan széles körben keltett figyelmet, mert nemcsak a marosvásárhelyi lapok méltatták, hanem más oldalról is érkeztek a levél tartalmát helyeslő visszhangok.

NAGYKÁROLY. Valamelyik rabbitól hallottuk a példát, hogy valaki felgyújtotta a szomszéd házát, majd mikor látta, hogy az emberek sietnek oltani a tüzet, kiállott a háza elé és pénzt kezdett szórni az utcára, amire az emberek nem gondoltak többé a tűzre, hanem siettek felszedni az aranyakat. Így van a háborúval, mondotta a rabbi, a sátán felgyújtotta a világot, ekkor az emberek látván a nagy bajt, kezdtek magukba térti. Mit tett erre a sátán? Pénzt kezdett szórni az utcán. Mire az emberek siettek árdragítani, vagyont gyűjteni, aranyat szedni és most már senki sem gondol a háború pusztító tüzeire.

Bánd Zsigmond úgy a maga, valamint az egész rokonság nevében mélyen lesújtva jelenti, hogy hön szeretett felesége, a legjobb anya, testvér, anyós, nagymama és rokon

BÁND ZSIGMONDNÉ szül. SZABÓ ERZSÉBET

rövid szenvedés után hirtelen elhunyt. Nemesszívű jóságának emlékét kegyelettel fogjuk őrizni.

Az istenben boldogult hült tetemét szeptember hó 19-én, délután 5 órakor helyeztük örök nyugalomra a rákoskeresztúri izr. temető halottasházából.

Budapest, 1918 szeptember hó.

Emilia, Aczél Arturné, Stefánia, Sivó Jenőné leányai.
Aczél Artur, Földes Zsigmond, Sivó Jenő vejei.
Sivó Zsuzsanna unokája.
Csippik Árpádné Szabó Ilona nővére.

Domonyi Domony Ödönné, Machlup Flóra, a saját és fiai, Miksa tart. honvédhuszár főhadnagy, Ede tart. honvédhuszár hadnagy és Bandi, valamint az alulírott rokonok nevében mérhetetlen fájdalommal jelenti, hogy forrón szeretett férje

domonyi DOMONY ÖDÖN úr földbirtokos és gyáros

szeptember hó 9-én Domonyban elhunyt.

Drága halottunkat szeptember hó 11-én, d. u. 4 órakor kísértük örök nyugalomra a kerepesi-úti izr. temető halottasházából.

Budapest, 1918 szeptember hó.

Dr. Roth Miksáné, domonyi Brüll Zsófia, domonyi dr. Domonyi Móric, maróthi Fürst Lászlóné, domonyi Brüll Lóry testvérei, összes sógrai és sógornői.

K Ö Z G A Z D A S Á G.

A MAGYAR JELZÁLOG HITELBANK közli 1918 első félévi mérlegét, amely a tavalyi első félévi 3,993.946 K-val szemben az 1917. évi nyereség-áthozattal együtt 5,256.574 K tiszta nyereséggel zárult.

AZ ORSZÁGOS FATERMELŐ R.-T. elhatározta alaptőkéjének 6 millió K-ról 12 millió K-ra való fölemelését.

ADRIAI BIZTOSÍTÓ-TÁRSULAT. A társulatnak szeptember hó 12-én megtartott választmányi ülésében az igazgatóság bemutatta a lefolyt üzletévre vonatkozó ideiglenes zárszámadásokat. Az üzlet lefolyása kereken 6,300.000 K emelkedést eredményezett. Az életbiztosítási ágazatban az új szerzemény a jelentési évben, az 1916. évvel szemben nagyon jelentékenyen emelkedett és a szaporulat a kiállított rendes életbiztosítási kötvényekben, kereken 65,000.000 K-át meghaladó biztosított tőkét képvisel. A választmány jóváhagyta az igazgatóságnak azt az indítványát, hogy részvényenkint 160 K fizetessék ki.

„HÁVIRT“ HAZAI ÁLTALÁNOS VEGYI IPARBANK cég alatt három millió K teljesen befizetett alaptőkével új részvénytársaság alakult Budapesten, mely átvette és kibővítette Császár József kozmetikai, vegyi- és ruhafestékgyárát.

DR. WALTER

szeminárium, Budapest, VIII., Rákóczi-út 51. szám
Telefon: József 23-99. Méltányos feltételek mellett
vállal előkészítést középiskolai vizsgálatokra. Külön
:: esti és hölgytanfolyam ::

**ELKAN GYULA
SZÜCS
SZŐRMENAGYÁRUHÁZA**

**KAROLY-KÖRÚT
19.**

KAROLY KIRÁLY-ÚT 19.

Rossi Rosina

opera-
énekesnő,
ének-
tanárnő

Erényi R. Antal

énekmester, zeneszerző, hang-
fejlesztő és hangképező
MAGÁNÉNEKISKOLA
Budapest, VII., Erzsébet-körút 40-42.

Száj-és-fogápolásra kitalált
Jodormentha-Lysoform

Gyógyfürdők és gyógyintézetek r.-t.
Vezérigazgató: dr. Lakatos Viktor
főorvos

Abbázia szanatóriumai MEGNYILTAK

A szobákat legalább 3-4 héttel kell az
elutazás előtt lefoglalni.

Előjegyzéseket október, november és de-
cember hónapokra már most fogad el
a központi iroda (Budapest, V., Vilmos
császár-út 36.)

Kivánatra prospektus.

Telefon: 113-15.

VESZEK aranyat, ezüstöt, briliánsokat, gyöngyöket, régiségeket; hagyatékot teljes értékben veszek. Ékszerek nálam olcsón kaphatók. **ADLER SÁNDOR** ékszerész és órásspecialista, Budapest, VI., Király-utca 44. szám.

KOVÁCS ANNA Elsőrendű női ruhadívatáron Budapest, IV. ker., Harisbazár 5. sz., II. 2. Telefon 177-50. Telefon 177-50.

A lelegegansabb angol és francia divatcipők csak **GULYÁS PÁL** főúri cipésznél készülnek BUDAPEST, IV., KAPLONY-Ú. 3. (Gr. Andrássy-palota.)

Európa étterem. Elsőrangú hely. — Feltétlen kóser koszt. — Szombaton nem főzünk. — Polgári árak. — Menü-rendszer. — Állandóan csapolt sör. **PFEIFFER JENŐ** Budapest, VI. kerület, Nagymező-utca 11. szám. ::

TEXAS KÉZIDARÁLÓ

A „Texas“ gyorsdaráló a jelenkor legjobb és legolcsóbb darálója, mindenféle magot, kukoricát, búzát, zabot, árpát megőröl. Ára 100 K. Csomagolás és postaszállítási költség 642 K. Árjegyzék ingyen és bérmentve. Kapható:

KIRÁLY ALAJOS utóda **KIRÁLY SÁNDOR** cégnél, Budapest, VI. kerület, Felsőerdősor-utca 6. szám.

TRIZNYA JÓZSEF

díszcsizmaspecialista, francia cipész. Budapest, IV., Veres Pálné-utca 7. sz.

TEPLOMI ARANYHIMZÉSEKET, proches tórköpenyt stb. készíti művészi kivitelben

HERZ EMMA aranyhímző-műterme. Udvari és kamarai szállító. Arany érdemkereszt tulajd. stb. Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 3.

ELSNER OSZKÁR

női divat nagyáruháza

BUDAPEST

IV., PÁRISI-UTCA 3

Koronaherceg-utca sarok

IV., CALVIN-TÉR

Kecskemét i-utca sarok

FIÓK-ÜZLETEK:

VII., RÁKÓCZI-ÚT 32. SZ.

II., FŐ-U. 52. sz.

Steiner Soma

könyvnyomdája

BUDAPEST,

VI., Rózsa-utca 44.

Névjegyek, levélpapír, boríték és egyéb apróbb nyomtatványok jutányosan elkészülnek. Aki a Mult és Jövőre hivatkozik, 20% engedményben részesül.

ŐRI JÓZSEF droguista, Budapest, X., Liget-tér 2. Telefon: József 38-19.

Illatszerek, pipere, háztartási és fényképészeti, valamint kötszerek, gummiárúk és betegápolási cikkek

Régi könyvtárakat megvásárol SCHLESINGER JÓZSEF Budapest, VII., Király-utca 1. szám

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel „Miracle“ törv. védett módszerrel **Pollák Sarolta** kozmetikai intézete Andrássy-út 38. I. (Párisi áruházal szemben). Ártalmatlan, fájdalom nélküli kezelés. Rögtöni hatás. Vidékre a szert utasítással díszkréten küldi. SZÉPSEGÁPOLÁSA: arcgőzölés, arcmasszázs. Szepők, pattanások, miltesszerek, összes szépséghibák kezelése. A kúrákhoz szükséges szerek szétküldése. 15 évi működés.

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

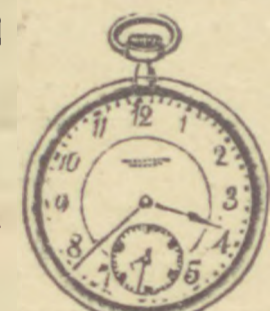
• CHRONOGRAFIA •
• REPETITION ÉS •
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDET CONSTANZ

Svájc és Németország zseb-, inga- és díszórágyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATORÁK, GYŰRŰ-ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAKTÁRON ÉS RENDELÉSRE KÜLÖNLEGESSÉGEK

Császári és királyi

udvari hangszergyár

STERNBERG

Zenepalota: Budapest, VII., Rákóczi-út 60.

Az összes hangszerek legolcsóbb és legmegbízhatóbb forrása. — Nagyban és kicsinyben ::

Népművészeti állandó kiállítás.

Régi torontái: tvilimszönyegek, régi arany és színes hímzések, katrincák, arany- és ezüsthímzésű kötények. Azonkívül népviseleti ünneplő-ruhákba öltözött bábúk.

==== Kövesiné =====

Budapest, IV. ker., Korona-utca 3. szám.

ZÁLOGCÉDULÁKAT

brillánsról, gyöngyökről, bármilyen ékszerről, úgyszintén ruhaneműekről és szönyegekről a legmagasabb árban veszek. — Ékszerek és órák nagy választékban olcsón kaphatók.

ADLER SÁNDOR ékszerész és órás-specialista
Budapest, VI. kerület, Király-utca 44. szám.

Lisztes József

szücsmester

Budapest, IV., Váci-utca 46.

Ajánlja saját műhelyében készült dúsan felszerelt kész szőrmeárú-raktárát. Mindennemű szőrmeárúk és téli ruhák nyári gondozásra elfogadtatnak.

Mindenki főzhet

==== pipereszappant

könnyű módszerrel, utasításunk szerint, Carboninnal, pontos utasítást küldünk, kockázat kizárva. 1 1/2 kg szappanhoz Carbonin és illatosító 7 K. Mosószappanhoz, lúgkészítéshez előírás 3 K. — Kapható Honvéd-drogéria, Budapest, I., Attila-körút 2. Török-gyógyszertár, Király-utca 12.

Gyermekedivat-szalón. Különlegességek fiú- és leánykaruhákban. Eredeti modellek fiatal leányok részére.

Pressburger E.

:: Budapest ::
IV., Kígyó-tér 4. (Félemelet.)

Telefon
15-51

SALZER J.

Telefon
15-51

:: Papírszalvéta-gyár ::
Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 15. sz.

WELS, BUDAPEST

VI., Váci-utca 27., 33. (Piarista-palota)

Iparművészeti különlegességek. Arany-, ezüst-, márvány-, bronz-, bőr- és furnir-dísz tárgyak

Haladás tanintézet

Budapest, VI., Gróf Zichy Jenő-u. 19

Szaktanítás. — Nyelvek. — Korrepetálás. — Hölgyeknek külön tanfolyam.

előkészít polgári-, reál-, kereskedelmi iskolai, gimnáziumi magánvizsgálatokra, érettségire

MEGNYILT EURÓPA SZÁLLODA KÓSER ÉTTERMEI NAGYMEZŐ-UTCA 9. SZERECSEN-U. SAROK

Kitűnő konyha. — Polgári árak. — Állandóan csapolt sör. PFEIFER

FOGAK

szápad és gyökéreltávolítás nélkül, 10 évi jótállással. Arany koronák és arany hidakat legújabb amerikai módszer szerint készít:

GROSSMANN S. és fogorvos: **dr. KÁLI H. P.** Budapest, csak VII., Erzsébet-körút 50, I. emelet. Foghúzás teljesen fájdalommentesen, tartós fogtömések. Mérsékelt árak. Vidékiek 24 óra alatt kielégíttetnek

ELŐKÉSZÍTŐ, KORREPETÁLÓ S TOVÁBBKÉPZŐ

LEÁNYISKOLA

VEZETŐ: SEBES ERZSÉBET
ELŐKÉSZÍT MAGÁNVIZSGÁRA, ÉRETTSÉGIRE.

:: BUDAPEST, ::
VIII., GYULAI PÁL-UTCA 6. SZ.
:: TELEFON: JÓZSEF 38—89. ::

Zelizyné Rady Adél

női divatműterme

Budapest, IV., Kecskeméti-u. 13.

Telefon: József 34—67. szám.

Berlini Kozmetikai Intézet

Hajszálak eltávolítása véglegesen villannyal. Hámlasztó-kúra. A legeredményesebb szépségápolásért garantálók. „Marion” szőrvesztő ára 15 K, „Marion” fehéritő krém ára 6 K, „Marion” hámlasztó ára 15 K. Törv. védve.

Hoffmann Marian, Budapest, VIII., József-körút 43.

Telefon: József 49—51.

Képkerepező GOLDNER,

Budapest, V. kerület,
Gizella-tér 4. szám.

Brillánsokat, gyöngyöket,

ékszert, aranyat, ezüstneműt veszek legmagasabb árban ADLER J. ékszerész, Budapest, V. ker., Dorottya-utca 10. szám OCCASIO-tárgyak állandóan raktáron

GLÜCK GYULA

Budapest, VII., Akácfa-utca 4. sz.
Telefon: József 64—07.

Nagyothallóknak

nélkülözhetetlen a világhírű akusztik-hallókészülék

DEUTSCHE AKUSTIK - GESELLSCHAFT

magyarországi raktára

Transzformáció a legtökéletesebb természetes fekvéssel. Cégünk felülmulhatatlan speciálitása. Ára 200 K. Különleges színek mint szőke vagy ősszel vegyített hajak. Ára 240 K. Legcélsebb hajpótlék saját hajak megkiméléséhez.

PÜRCHER ÉS FRITSCH

hölgyfodrászok, Budapest, V., Dorottya-utca 1. (Gerbeaud-palota). Telefon: 76-37. Fiókküzet: IV., Kossuth Lajos-utca 21. (Astoria-szálló). Telefon: 127-01.

Fél transzformáció fültől fülíg külsőleg. Hátul betét gyanánt is alkalmazandó. Ára 150 K.

Műtermünkben a legkitünőbb és legmodernebb hajmunkák készülnek, amelyek nem különböztethetők meg a természetes hajtól. Hajpótlékaink fe-

lülmulhatatlan művészies kivitelűek.

Az ország minden részében a legelittebb hölgyközönséggel állunk összeköttetésben és számtalan elismerőlevéllel és kitüntetéssel igazolhatjuk művészies munkánkat.

Levélbeli megrendeléseket pontosan és azonnal esz- közlünk. — Kipróbálás díjtalan, vételkényszer nélkül.

Árjegyzék hajmunkák és szépségápolási cikkekről ingyen és bérmentve.

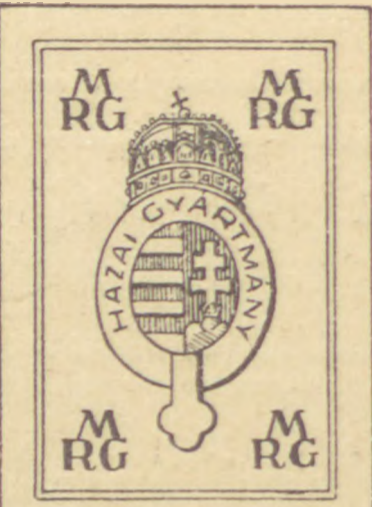
RÖSER-TANINTÉZET

a) Felsőkereskedelmi, b) Polgári iskola, c) Nevelő-internátus. — **Beiratások június 20-ától.** —
Értesítőt küld: RÖSER-tanintézet, Budapest, VI.,
Aradi-utca 10. szám

Magyar törölő- gummi

Magyar címer
a védjegye!
Magyar diák
csak ezt vegye!

VÉDJEJEGYE:

**Kapható
minden
papirke-
reskedés-
ben.**

Magyar rug-
gyantaárúgyár
r.-t. Budapest.

HATSCHÉK és FARKAS
BUDAPEST, IV., KÁROLY-KÖRÚT 26

Telefon
142-78

Szemüvegek,
orrcsíptetők
orvosi receptre is.

**Optikai
cikkek.**

:: Teljes ::
mozgósínház-
berendezések.

Ő kir. Fensége Mária orléansi hercegnő kam. szállítói

Keifel & Hirsch

Budapest, IV., Váci-utca 12. szám.

Nagy raktár kész fűzőkben. úgyszintén mértékre ké-
szítve a régi jó szövetekből 100 koronától feljebb.

Szalámi

elsőrendű marhahúsból (száraz)
elsőrendű marhahúsból (félszáraz)

Reissenberger Gusztáv szalámigyárában
Budapest, VI., Szív-utca 45. szám. Telefon: 21-22.

CSATÓ ISTVÁN női ruha
divatterme

Budapest, IV., Gróf Károlyi-utca 5. (Múzeum-
körút sarok.)

Székely A. Aladár

elsőrangú úri szabósága Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 13. Telefon: 93-81.
Készít raktáron levő és a rendelő által hozott szövetekből kiváló szabású
ruhákat. Fordításokat és alakításokat is vállal

FÉNYKÉPEZŐ

cikkek

Szakál és Kirschenbaum
szaküzletében

Budapest, V., Dorottya-u. 1.
(Gerbeaud-palota)

Amatőrfelvételek kidolgo-
zása. — Szétküldés vidékre.
Árjegyzék

CSALÁDI HÁZAK, villák, bérházak, ipari és
gyártelepek, internátus, szanatórium, árúházaknak
s a többi megfelelő objektumok forgalmi vállalata
HUSZÁR A. Budapest, V., Zrínyi-utca 1. szám.
Gresham-palota. Telefon 81-08. Lakás-, üzlethelyi-
ség- és ingatlanhirdető-vállalat. Elsőrangú ajánlatok.
A főváros legmegbízhatóbb vállalata

KERTÉSZ JÓZSEF szücs

Budapest, IX., Üllői-út 9. sz. (Kálvin-tér közelében)
Szücs- és szörmeárúk nagy választékban. Mindennemű
alakítás és javítás elfogadtatik. Szörmeárúk megóvása

Minek jár lyukas harisnyában?

Minek stoppol? 6 pár lyukas magas harisnyáért 4 pár,
6 pár lyukas, rövid harisnyáért 3 pár
teljesen új fejjel ellátott harisnyát adunk vissza, amit félcipőben is
viselhet. A kijavított harisnya páronként 1-60 K. Nem szabad
levágni a harisnya fejét, még ha teljesen rongyos is. Tegyen kísér-
letet. Nem fogja megbánni. Törvényileg védve.
Csak mosva fogadjuk el a harisnyákat!

Harisnyajavító, Horváthné, Budapest, Bálvány-utca 8.

Jogi és államszámviteli

vizsgálatokra felelősséggel előkészítünk. Vidékieknek spe-
ciális jegyzeteinket előre kiküldjük.

SZONTAGH DONÁT

jogi szeminárium. — Budapest, IV., Váci-utca 51. szám.

KELETI J. Budapest, IV., Koronaherceg-utca 17.
Alapítva 1878. Telefon 13-76.

Modern orthopaediai és műleges végtagkészítő műterme és
orvos-sebészeti műszer és kötszer-gyáros. Különleges gyárt-
mányai: Keleti-féle szab. műabak, munka műkar és műkezek a
legújabb szabadalmazott rendszer szerint. Orthopaediai készülékei,
cs. és kir. szab. Keleti-féle sérvkötők, haskötők, gummigörccsérharis-
nyák, lúdtalpbetétek, mankó és mankóbotok stb. Betegtoló- és ön-
hajtókocsik rokkantak és amputáltak részére. Villanyozó-készülékek,
valamint az összes betegápolási cikkeket nagy választékban, eredeti
gyári árak mellett

Kefék, seprők, kicsinyben és nagybaní árak
mellett **ZAFIR SOMA kefenagykereske-
désében**, Budapest, VI., Király-utca 16. sz.
I. udvar. Telefon: 13-65

MODERN
LEVEL-
PÁPIR
UJDONSÁ-
GOK.
PÁPIR-
ÁRUK

P
LAURER MÓR
PÁPIRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FŐÜZLET V.
VÁCI KÖRÚT 60
TEL.: 47-57
FŐKÜZLET
VÁCI KÖRÚT 65
TEL.: 86-75
M.K. POSTATAKA
REKVENZTÁRI
SZÁMLA 1962

Zsineg (spárga)
szükségletét szerezze be
Tintner Ármin
zsinegnagykereskedésében
Budapest, VII., Dob-u. 8.
:: Telefon: 110-04. ::

„Hunnia“ női kalap-ipar

Villanyerőre berendezett női kalapgyár, Budapest, VI., Király-utca 14. Félémelet. Állandó modell-kiállítás. Mévirágok, üres formák, tolldíszek. Gyári árak nagyban és kicsinyben :: Alakítások minden formára

:: **KOHN ARNOLD** ::

SIRKÓRAKTÁRA, SIREMLÉKEK minden ár és kivitelben, áthelyezések exhumálásoknál. Javítási munkák a temetőben. Szombaton és ünnepnap zárva. Budapest, VII., Károly-körút 15. Telefon 18-76.

„NEMZETI RUHAHÁZ“

BUDAPEST, VIII., RÁKÓCZI-ÚT 7.
:: Pannónia-szálló mellett ::

Elsőrangú uri-, fiú- és egyenruha szabóság. Külön mértékosztály

Árvai és Salczer

női és gyermekfelöltő áruháza, Budapest, VI., Király-utca 36. Dús választékban raktáron női és leányfelöltők, kosztümök, ruhák, bluzok és aljakban :: Szolid kiszolgálás :: Olcsó árak ::

Szücs- és szőrmeárú

BODNÁR JÓZSEF szücsmester

Budapest, V., Nádor-utca 15. szám. Téli ruhák nyári gondozásra biztosításra elfogadtatnak :: ::

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégebb csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867. Telefon: József 2-37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
Kocsikeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,
Teréz-körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII., József-körút 2.

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZAL-
LÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV.,
KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletok, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülök, női fehérműek egyszerű és elegáns kivitelben.

Zsákok, ponyvák,

szalmazsák, fejbánkos, pokróc, zsinegek, italvedrek
NAGEL ADOLF Budapest, V., Arany János-u. 10.
Telefon: 104-10, 80-82, 35-92. Távirat: NAGELA

ROSENSTINGL

perzsaszőnyeg raktára nagyban és kicsinyben
BUDAPEST, IV., DEÁK-TÉR 4. SZ.
TELEFON: 6-76.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMA-
NICZKY-UTCA 6. :: TELEFON 153-94.

A változott viszonyok folytán a már rég meg-
levő jó munkásai foglalkoztatása végett vállal
fordításokat. Kizárólag elsőrendű munka ::

BALLINIT-SOLLUX

az egyedül tökéletes és bevált autópneumatik-pótló. Rugganyos és nem rázza a motort. Több ezer autón van felszerelve. Sok száz elismerőlevél. Óvakodjunk az utánzatoktól, mert más abroncsokkal való kísérletezés bosszúságot és hiábavaló költséget okoz.

PNEUMATIKA-BALLINIT autóabroncs-gyár
Budapest, VIII., Óriás-u. 10. Telefon József 53-46.

KERTÉSZ MÓR

órás és ékszerész, Budapest, VII., Király-u. 83.
Vesz és elad briliánsot, gyöngyöt, drágaköveket, aranyat, ezüstöt, ékszert és régiségeket. Veszek zálogjegyet
Telefon 95-48

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi műszerek. • Röntgen-készülékek. • Tudományos műszerek.
Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

Petróleum hiányában kitűnő petróleumpótló, gyönyörű szépen ég, cca 150 kilogr-os hordókban, nettó súlyban, hordó külön felszámítva . . . 900.— K

Kocsikenőcs, fekete, úszó, cca 200 kg-os hordókban, bruttó mérve, hordó ingyen . . . 180.— K

Gépolaj I. 470.— K

Gépolaj jó minőségű 420.— K

Hengerolaj 520.— K

Gépszír eredeti hordókban, hordó külön felszámítva . . . 570.— K

Vaselin bőrpuhításhoz 1 kg-os dobozokban 12.— K

Keserűsítő 100 kg vételnél, zsák külön felszámítva 95.— K

— Áraink kötelezettség nélkül. —

Egyéb gazdaságok részére szakmánkba vágó cikkeket legolcsóbban szállítunk. Az árak gyöngyösi raktárunkból 100 kg-ként, utánvétellel értendők.

Cím: Magyar Kereskedelmi Részv.-társ. Gyöngyösön.

Perzsa szőnyegek

alkalmi vételek

Sternbergnél, Dob-u. 24.

Feldman és Sicherman

régiségek, műtárgyak, antik bútorok, perzsa szőnyegek, csillárok, használt és új ékszerek, alkalmi vételek

Budapest, VII., Erzsébet-körút 27.
(Gambrinus-ház) Telefon: 84-70.

Jogi vizsgáidra készülj dr. FEHÉRVÁRI szemináriumában, Budapest, VIII. ker., Kisfaludy-utca 28. szám

Fényképezőgépek mindenféle nagyságban, Zeiss, Voigtländer, Görz legjobb optikájával nagy választékban. Állandóan friss lemezek és kellékek: RADÓ A. és TÁRSA Budapest, IV. kerület, Egyetem-tér 5. szám.

NEUMAYER FÜLÖP

Budapest, V., Deák Ferenc-tér 1. szám (Erzsébet-tér sarok) Telefonszám: 11-21.
Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyártmányú Moquett-plüssök, bútoraszövetek, ágy- és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártó ellékek gyári raktára. Kivánatra mintát bérmentve küldök.

Fiatal leányok üdülő otthona Lőcsén (Szepes m.)

Gyönyörű hegyvidék a Tátra közelében. Kitűnő ellátás, tej-, hízó- és fekvő kurák, gondos felügyelet, különféle szórakozások. Francia, német és zongora-tanfolyamok. Prospektust küld:

Kohn Teréz igazgatónő, Lőcse

1 korona portóköltség előzetes beküldése ellenében küldöm vidékre ingyen és bérmentve 2400 színes rajzot tartalmazó női KÉZMUNKA-ÉRTESÍTŐMET BÉRCZI D. SÁNDOR Budapest, VI., Dessewffy-utca 5, saját áruház. Meg nem felelő árukat készséggel kicserélem vagy kivánatra a pénzt visszaküldöm. Régi vevői részére szívesen küldök kiválasztásra.

Zsák és ponyva

vétel, eladás és kölcsönzés Telefon: 15-28
SCHLESINGER ÉS TÁRSA Budapest, V., Kálman-u. 14.

BABA JAVÍTÁS

és játékvásár. Babagyár, Budapest, VII., Szegényház-tér 11.

WILHEIM ÉS GLASER

sebészeti gummiárúk és kötszerek nagykereskedése, BUDAPEST
VI., kerület, Nagymező-utca 51. szám
Telefon: 163-85 Telefon: 163-85

„TRIO“ RUHAKÉKITŐPOR

kitűnő és rendkívül olcsó. Egy 60 filléres adagból egy liter legjobb folyékony kékítő készíthető. Gyártja: INDIGÓ FESTÉKMŰVEK R.-T. Budapest, VII., Bethlen-utca 33.

Gyárosok és kereskedők figyelmébe! Nem kell dugó! Nem kell spárga! Nem kell hólyagpapír! ha Ehrenfeld-féle üvegzáradékot használ. Kérjen mintát és utasítást. Minden levélre válaszolok. Kivánatra mintát küldök. Ehrenfeld, Budapest, VII., Murányi-utca 2.